

ARGIA

1981-Uztaila 19-XLIV garren urtea 917 zenbakia 75 peza

elikadura
mintzagai:
**irensten
ditugun
jakiak
polemikoak
direnean
segoviako
ihesketaren
seme
guapoa**

- Joxe Azurmendi: Projektu global bat: integrazioa
- L.M. Bandres: Pedagogi berria hobe ala...?
- Gazteiz: Blancako giroa pizten.

Caja Laboralak hilabete honetan 95.882 bulego ideki ditu Xabier Egiarentzako.

Ameriketan 52.097.
Europar eta Oriente
Medioan 26.855. Asian eta
Pazifikoan 16.930.

VISA Euskalduna erakustea
nahikoa duzu, guztiotan esku-
dirua lor dezazun.

Gainera, era guztietako
3.000.000 saltokitan balia
dezakezu behar duzuna erosiz.

- Janari-edariak.
- Etxerako behar duzuna.
- Auto konponketak.
- Boutiquis.
- Oinetakotokiak.
- Ostatuak.
- Autoeskolak.
- Jatetxeak etab.

Xabier Egiaren emaztea lasai dago hilaren azkenerako.

Etxeke ekonomia egoki
gestionatu eta administratu
bait du.

● Txartel jabeak aurreko
hilabetearen egindako gastuen
kontu-laburpenaren bidez, edo
-ta txartelaz balia daiteken
beste edonork egindakoak ere
kontutan hartuz.

- Hilabete batean erosi eta hurrengoan ordainduz.
- Ordainketak 15 edo 50 egun atzeratuz, inolako interesik
gabe eta dohan.
- Hestualdirik gabe, etxeke kontuak erraz eta argi egiten
bait ditu.

Xabier Egia lasai dabil Manhattan-en.

Izan ere, VISA Euskaldunak
horrelaxe babesten du.

- Eta Neuw York-en dabil,
sakelean dirurik gabe.
- Diru-trukatzeaz kezkatzeke.
- Erosi, ordaindu, eta alokatu
ere, sinadura batez egiten du
soilik.

- VISA Euskalduna miresgarria ohostu edo galduz gero, kontu
ematea nahikoa du inolako erantzukizunik izan ez dezan.
- Horregatik, ez die beldurrik kalelapurrei, folklore hiritar honen
giroan. Eta "Guys and Dolls"eko ganster-antzeslariak teatroan
bezelaxe dibertitzen dute. Bai bait daki ez diezaiketela
ohostu ezer.

Zu eta ni bezalako bezeroentzat

VISA Euskalduna Txartela.

BEHAR DUZUNERO ETA MUNDU GUZTIAN. DIRUAREN PAREKO.

Lan Kide Aurrezkiko Bulegoetan eska ezazu.

Iruñean San Ferminak pasa dira, eta Gasteizen ari dira dagoeneko **Blancako jaien giroa prestatzen eta pizten**. Horren adierazgarri bezala, eta gaiak pena merezi duelakoan, **Xabier Etxanizen** erreportaia dakargu orrialdeotara kronika gisa

11. or.

17. or.

Gaizki deitutako neumonia atipikoaren aztarnak oraindik hain present ditugunean, ezin gai aproposagorik eta aktualagorik aukeratu **ELIKADURA**rena baino. Teorian janariak direnekin batera zenbaterainoko zikinkeriak irensten ditugun jakitea izan da aste honetako mintzagaiaren xedea

Besteetan maiz kolaboratu duten bi izen dakartzagu aste honetan. Bata, **L.M.ª Bandres**, dirudienez libre gelditzen zaizkion ordu urriak **PEDAGOGIA**ri ematea erabaki duela; eta bestea, **Joxe Azurmendi**, ipuinak alde batetara utziaz eta berriro euskararen inguruko artikuluen sailari jarraituaz.

23. or.

25. or.

28. or.

KULTUR GAIEN ARTEAn, bat nagusitzen da nabarmenkiro aste honetako artetik: **Segobiako ihesketari buruzko filmea**. Dударik gabe arrakasta inportantea izango duen filmea, eta guk nolahani aipatu gabe pasatzen utzi ezin genuen kultur gertaera.

HAPIDEDUNEI OHARRA:

ARPIDETZEN KOBRAKETA AURRERA DOALARIK, ETA HASERAN USTE BAINO ASKOZ JENDE GEHIAGO ORAINDIK ORDAINDU GABE EGONIK, MESEDEZ ESKATUKO GENIZUEKE ORAINDIKORDAINDU EZ DUZUENOI, LEHEN BAIT LEHEN EGIN DEZAZUEN. EZ AHAZTU HARPIDETZEN SARIAK DIRELA GURE DIRU ITURRIRIK NAGUSIENA, ETA HORREK HUTS EGITEN BADIGU, ZIPLO ETA AKABO

ARGIA

Jabea: Zeruko Argia Koperatiba

Zuzendari kazetaria: Koldo San Julián

Erredakzioa: Josu Landa, Joxemi Zumalabe, Joxe Mari Ostolaza, Artaso.

Idazleak: K. Argiñano, «Astema», Balere Bakaikoa, «Beltza», Rafael Castellano, Carlos Donoso, Xabier Etxaniz, Jin Garrido, Mikel Hernán-

dez Abaitua, Felix Ibargutxi, Rufino Iraola, Julen Kalzada, Txema Larrea, Pello Lizarralde, «Mendiaga», «Murumendi», Mikel Nabarro, Xabier Portugal, Koldo San Julián, Joseba Sarrionandia, TITIRITEROAK (Enrike Amonarriz, Mikel Anza, El Bachiller Zalakain, Jokin Ansorena, Teresita Irastortza, Mikel Etxebeste, Josu Landa, Iñaki Urija), «Txillardegia», Jon Urrujolegi, «Xinaberri», Jesus Maria Zalakain.

Marrazkilariak: Antton Olariaga, Joxemi, Cote, Tororo, Rotu.

Argazkilariak: Luis Otaegi, Arturo, Txema Ormazabal.

Administrazioa: Iñaki ugarteburu, Pepi Zabaleta, Joxe Mari Ostolaza.

Moldiztegiak: Ortzadar Laborategia, Semi, Ernio.

D.L.: 80-1963

Helbidea: ARGIA Virgen del Carmen, z/g. Ramonenea etxea, behea. DONOSTIA-12

Telefonoa: 427786

HARPIDE SARIA

Barruan	2.500 pta.
Estatutik kanpo	3.500 pta.
Airez	5.400 pta.
Ale bakarra	75 Pta.

aste Giroa

LIBURUAK

**EUSKAL LINGUISTIKA
ETA LITERATURA:
BIDE BERRIAK, Elka-
rren lanean; Universidad de
Deusto, 473 or., 1.400 pta.**

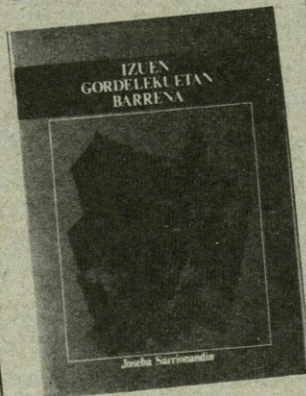
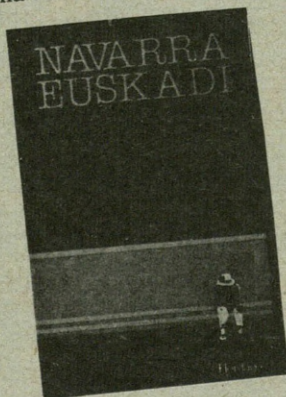
Duela urte pare bat edo gehiago egindako hitzaldi sail aski luze batetan eman ziren gaiak osatzen dute honako liburua, eta hain lodi-kotea izanik, eta daraman titulua ikusirik, uste dugu zertxobait pasatu direla, hots, izenburua gehiago dela arrazoin komertialengatik, bestelakoengatik baino. Dena dela, ezin da inola ere esan, edukia interesgarria ez denik, benetan badelako. Hitzaldi batzuek kenduta, beste gehienek pena merezi dutela garbiki esan beharra dago. Bi atal nagusitan banatua dago liburua, linguistika eta literatura, eta bakoitzean hizlari direnak aski ezagunak ditugu: Tovar, Mitxelena, De Rijk, Allières, Txillardegí, Goenaga, Lekuona, Altuna, Lasagabaster, Haritschelhar, Sarasola, Azurmendi, etabar.

LA TRIBUNA LIBERAL
BOLETIN DEL
PARTIDO LIBERAL

ere eta nabarmenki berez-
ten dituzten tasunak. Eta
horri lotzen zaio, hain zu-
zen dialektologiari buruzko
liburu honetan batik bat.
Honekin batera, Euskal
Herriko atlas linguistikoari
buruz ere zenbait ohar ba-
dakartza, baita euskalkien
arteko bereztasunei buruz-
koak ere. Filologoez eta lin-
guistikek —besteek ne-
kez— badukete non gastatu
mila eta bostehun pela.

**IZUEN GORDELE-
KUETAN BARRENA,**
Joseba Sarrionandia; Bilbo
Aurrezki Kutxa, 146 or.,

Josebak berak Cara-
banchelen bertan egin dio
hitzaurrea bere poema li-
buru honi, eta genuke ba-
tere huts egingo liburua
baino lehen delakoa iraku-
rri behar dela esango ba-
genu. Gutxi izaten bait dira
zerbaitetarako balio duten
hitzaurreak, eta Josebarena
egiaz ia derrigorrezkotzat

hartu behar da. Bertan adie-
razten da poemon nondik
norakoa. Izan ere, nahiz eta
poemak hari formal bati lo-
tuta egon, maiaren nahiz
tratamenduaren aldetik ez
dute bestelako loturarik:
era askotako poemak arki
ditzakezue. Agian irakurlea
baten batekin kontaktatuko
duelakoan.

NAVARRA EUSKADI,
Bixente Serrano Izko; Hor-
dago, 130 or., 250 pta.

Nafarroaren arazoa
gero zailago, konplikatuago
eta irtenbiderik gabekoago
bilakatzen ari den memen-
tuan Serrano Izko liburu
hau kaleratu du Hordago-
ren eskutik. Hain zuzen, li-
buruaren arazo horren in-
guruko korapilo, eta arra-
zoin izatera iritsi gabe ber-
tan dauden mitoak argitzea
da besterik gabe. Eta horri
helduz, historiaren arrazo-
iak tratatzen ditu geroago
eta errenkan ekonomiare-
nak, kulturarenak eta politi-
koak. Denak tesis bat de-
fendatzearren: Nafarroa
Euskadi da. Bistan da,
motel.

ALDIZKARIAK

LA TRIBUNA LIBERAL,
1981ko martxoa, Dohainik.

Hogei orrialdetako al-
dizkaritxo hau Partido Li-
beral delakoak argitara
ematen du, eta bertan adie-
razten denez, debalde ba-
natzen da Partiduaren la-
gun, afiliatu etabarren ar-
tean. Aldizkariaren azpitu-
lua «Boletín del Partido Li-
beral» da, eta lerroetan
zehar, apur bat ageri zaigu
partidu horren pentsamol-
dea. Turismoari buruz
mintzatzen dira, importa-
zioei buruz, PSOEn pro-
grama ekonomikoari buruz,
entrepresi buruz. Helbu-
ruea, beraiek hitza, «Liber-
tatearen filosofia estudio-
rako eta zabaltzeko baliaga-

**CONTRIBUCION A LA
DIALECTOLOGIA DE
LA LENGUA VASCA,**
Pedro de Yryzar; Caja de
Ahorros Provincial de Gui-
púzcoa, 700 or., 5.000 pta.

Folio tamainako pre-
sentazioaz eskuratu zaiz-
kigu obra honen bi tomoak,
eta Aurrezki Kutxak atera-
tzen badu ere, gehiago di-
rudi galdutako Unibertsita-
te batek argitaratutakoa,
itxurari nahiz gaiari
dagokienez Egilearen eri-
tziz, aditzak eta hauen for-
mak omen dira gure hiz-
kuntza eta besteak batez

MARZO 1981

contribución
a la dialectología
de la lengua vasca

PEDRO DE YRIZAR

txarroa dugu hau, eta gai internazionalaletara dedikaturik dago. Hilabeterokoa da eta ale honetan CUBAri buruzko monografia zabal bat eskaintzen digute. Dena dela, eta aurrekoarekin batera ondorengo gaiak ere azaltzen zaizkigu: Irlanda dako presoak, Breña Handiko ekonomia eta Partido Laboristaren ezkertatzea, eta bukatzeko Estatu Batuetako gobernuari auzi bat egiten zaio. Honetan ere, LCRren helbidea emango dugu, bertara zuzentzerik nahi lukeenarentzat: Apdo. 50. 370 (Cibele) MADRID.

DISKAK

MUTHIKO ALAIK,
Muthiko Alaiak; IZ diskaetxea, 600 pta.

Hamar lagunek osatzen dute «Muthiko Alaiak» izeneko fanfarrea, eta IZ diskaetxeak era honetako musika herrikoari dedikatutako sail berrian sartuta ageri zaigu sailaren bigarrena delarik. Hasera batetan, dantza taldea besterik ez omen zen izen horretako taldea, baina txarangaren ideia sortu zen eta sendotu ondoren diska kaleratzeraino heldu dira. Ez da izugarritzko imajinaziorik behar zein eratako musika izango den diskakoa jakiteko, eta beraz, neurri handi batetan komentarioak soberan daude. Bego hor beraz.

LEHIAKETAK

EUSKARAZKO SAIKEN MIKEL ZARATE SARIA.—Honetara aurkeztu nahi dutenek arau hauen menpe beharko dute egin: 125 foliotako luzapena beharko dute izan gutxienez, eta lanak, hiru aldakirekin, 1981ko irailaren 15 baino lehen aurkeztu beharko dira Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Kultur De-

partamentura: 238 apartatua, Bilbora. Lanaren amaieran, lema hori jarriko da, eta hertsirik aurkeztuko den kartazal batetan, kanpoaldean lema hori jarriko da, eta barrualdean egilearen izen-abizenak, bizilekua, telefonoa eta firmarekin batera. 300.00 pezeta-tako sari bakarria egongo da, eta sariketaren dirutza banandu ezinezkoa da, mahaikoen esku geratzen delarik emangabe uztea. Erabakia 1981ko Abenduaren 8 baino lehen iragarriko da.

EUSKARAZKO ELEBERRIEN TXOMIN AGIRRE SARIA.—Honetara aurkezteko, berri, goiko arau berdinen menpe beharko da, hauek ezik: Saria 400.000 pezetatakoa izango da, eta luzaera ere 125 foliotakoa. Edozein galdera eta zalantza zue zentzeko goiean aipatutako helbidera jo: Bizkaiko Aurrezki Kutxaren Kultur Departamentura, 238 apartatua, BILBO.

oharraK

Egiako
villa Salia

lamizulo
haurtzaindegian

epea irekita dago Iraila haseratik datorren kurtisorako bertan sartu nahi duten umeentzat. Adinaren kontuan, 3 hilabeteratit 3 urte bitarteko haurrentzat dago zabalik, eta tokia aurretik mugaturik dago. Beraz lehenbailehen dei egitea beharrezkoa da. Hauek dituzue helbidea eta telefonoa: VILLA SALIA, Jai-Alai z/g EGIA (DONOSTIA): 273071

IMPRECOR, 1981ko
ekaina, 22. zenbakia, 100
pta.

Liga Comunista Revolucionariak ateratako ka-

25
uztaila
19-26

MUTHIKO
ALAIK

urkulu-azpegi-organbide- harpea: harrien majia

Joan den udazkenean, «Argian» aipatu nuen Behereobiatik Urkulura doan bidea, Ustarazutik Organbide lepora eta hementik, Leize Handitik, kaskora. Orain, berriz, behera itzultzeko ibilbide luze eta eder bat baliatuko dugu, naturak eta gizonek sortutako harriz ederki horniturik. San Juan inguruko egun luzeak dituzue egokienak: argia ez zaizue faltako, eta artzaintza ikusiko duzue ere bere bizitza jorienean.

Urkuluko dorretzatik Hego-mendebalera begira, Arnostegiko lepoa gure oinetan ikusten da; lepo honetan Donibane Garazitik datorren errepidea bururatu da, eta parking zabal bat dago. Arnostegin, berriz, Ekialdera hartu behar duzue, Urkulu hegoaldeko inguratzen duen bidea hartzeko. Bide hau Azpegira doa; haren erdian, Soroluzeko lepoa duzue, eta hemen aurkitzen da trikuharri eder bat. Goiko lauzak (hautsirik?) bi metro zabal badu, eta haren gainean pausaleku egiten baduzue, urrun zerruan ikusiko duzue oraindik Urkuluren dorrea, bide eta paraje hauetatik begirale; behorak eta moxalak inguruan, zerk hausten ez duen ixiltasunean, aurrehistoria, erromatarak eta oraina batzen dituen mendiaren magalean kokatzen hasiko zarete.

Soroluzetik behera, pagoen artean amiltzen den errekatxoarekin, Azpegiko txabolak eta artetgiak aurkituko dituzue. Aezkoarrek Azpegi deitzen duten leku hau, Garazin Mauetxe bezela ezagutzen dute; diotenez, Mauetxe da «Mairuetxe»; eta hola izatekotan gure menditarren buruan zerbait mitiko eta gaizki mugatua egiten duela aski ederki soma dezakegu berriz ere. Azpegiko lepoan ugari dira ere kronletxak eta harripilak. Halere, txabolak ikertzeak ustegabeak eman dizkigu ere. Gaznak egiteko betiko eta oraingo tresnak eder garbiak ikustea, edo gazura jaten duten txerri saltariak aurkitzea,

gauza arruntak dira mendizaleentzat. Harrigarriago gertatu zaigu oholen piloak ikustea; dakikezuenez, Euskal Herriaren Ekialdean bordak oholez estaltzen ziren, eta orain bada teilatuentzat uralita edo tola erabiltzeko joera ulergarri bezain itxusi bat. Azpegiko artzainak, berriz, aizkoraz lantzen zituen, pagokiaren zainak ederki jarraituz, ohol berri dirdirantea, bere txabola berriz estaltzeko. Menturaz, gure mendietan laister galduko dira aintzineko teknika hauk.

Orbaizetatik Esterenzubira zihoan bidearekin jarraituz, Idopila poljea zehartuko dugu gero. Zulo batetan sartutako haran hau dolinez beterik dago, karekietan urak bere bidea aurki dezan. Pagoen artean ibiliz gero, berriz larreetara ateratzen da; belardi hauetan Iparraldeko kabalak aurkitzen dira; berriz ere Estatuen arteko mugak eta lekuko bizilagunen usadioak desberdinak dira, gurean ohi bezala. Ohianatik atera eta ezkerrean kronletx eder bat duzue; beste dozena erdia ere aurki daiteke Organbidera heldu baino lehen. Eta Organbiden bertan, mugarri 212 delakoa dagoen lekuan, kutxa duen harripil handi bat, zaborrez eta asunez erdi beterik, maleruski. Organbide, Idopile eta Azpegi, oso leku esankorak dira; goiko pentzeak, oihana, naturak sortutako leizeak, misterioz eta indarrez beteriko lekuak dira. Herrespil baten erdian, hango bakardeetan, Ekialdera begira, edozein konjuro kosmiko sentitzeko gauza bihurtzen gara, benetan. Baina orain bi bulldozer eskerga ikusi ditugu, Azpegitik Organbidera pista zabal bat irekitzen:

zertarako? Geroak esango digu, baina ez da mendizaleen eta naturazaleen pozarako izango, ez.

Mugarri 212 hartan, Harpeko bordetara doan pista berria aurkituko duzue. Eskuinera, hau da, Ekialdera, hartzen da. Zuen begien aurrean, Harpea errekarren beste aldean, iluntzera jeisten ari den eguzkiaren printza oblikuoen distiran, Errozate zorrotzaren arroka zuriak ikusten dira, lausogarriak. Haien azpian eta Mendizar kaskoraino, belar berde argiz estaliriko mazela aldapsuak; errekan sartzen den haizeak orrazten ditu belar luzeak, eta ilegurizko maldak airutuko direla sinets liteke nunbait. Elursaroko bordak gibelean utziz gero, pista bukatzen da, haren aurrean lizar bat duen beste txabola batetara heldu baino lehen; sendraz jarraitu behar da orain, eta, laister, bidearen bihurtune batetan, aurrez aurre agertzen zaigu, ospetsuki, Harpea.

Harpea, antiklinal baten bodeba simetrikoaren azpian dago. 25 metro luze, zabal eta sakon ditu. Berak ematen dio izena lekuari, bai eta ere Behereobiaraino doan errekarari. Oraindik han babesten dira ardiak, eta han bizi omen ziren gure arbasoak. Aintzineko gizon haiek artzainari aipatu genizkionean, berak bere aitak han aurkitutako karlisten bala borobilei buruz hitz egin zizun, iragan mitikoaren beste zertzelada bat ere ematen zigularik.

Harpea da, duda gaberik, gure mendietako paraje hunki garrinetariko bat. Eta handik, gero, errekarrekin behera joango zarete zubi bat zeharkatu arte, eta Errozatetik datorren gorritz eta zuriz balizatutako bidea aurkituko duzue. Gerestei eta Aha-dokobordatik Behereobiara heldu baino lehen, inoiz ahaztuko ez duzuen paisajea ikusiko duzue ere. Bejondizuela.

BELTZA

Baso emaitza eta landare jangarriak

intxusa (*sambucus nigra*)

Intxusa edo intsusa edo ziorri; gatz. x saúco, sabuco, canillaero; cat. x saüc, saüquer, gal. x sabugeiro; fr. x sureau.

Intxusaren mahatsak herri-medikuntzan aspalditik erabiliak izan dira. Intxusaren bolatxo beltz horietaz jarabea, mermeladak eta saltsak egiten dira eta ardoa ere. Herriak kontu zaharretako zuhaizka honen lorei, abarrei, frutuei eta hostoei mila zerbitzu arkitu dizkio.

Nik ez dut inon ikusi hemen beste intxusa, zeren eta dirudienez honek nahiago ditu lur epelak eta hezeak.

Intxusaren emaitzak ez dira tripakadaz jatekoak, bestela sendagarria denak min egin dezake.

Intxusaren loreei (zurizkak eta unbelaz erakoak) usain fina darielarik horriek usain gogorra eta ez atsegina dute. Eta pinna-dak dira.

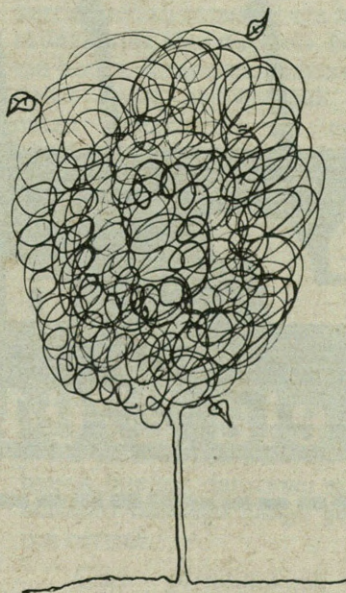
agina (*Taxus baccata*)

Gatz. x Tejo; catalá x teix; gal. x teixo; fr. x if commun

Zuhaitz honen haziaren gainekoa, frutua ingururatzan duen zati gorri hori jangarria da, baina kontuz! haginaren beste parte guztiak oso pozointsuak dira. Hazia ere bota behar da. Bakarrik erabili ahal da hazia inguratzen duen txano gorria. Parte horrek alimentatzen gaituen bitartean katarua sendatzeko ondo datorkigu.

Euskadin, parke baten batean aparte, mendi-lepo feskue-tan hazten da zuhaitz sendo hau. Ez ohi du basorik eratzen eta

gehienetan bakar bakarrik aurkitzen da.

arte-ezkurak (*Quercus rotundifolia*)

Gatz. x encina; cat. x alzina; gal. x azinheira; fr. x chêne, yeuse.

Gaur egun jendeak ezkurak txerri-janaria, pentsua dela sinisten ohi du. «ezkurak... hori abereentzat, piztientzat». Baina ezjakintasun horretan, arropuzkeria honetan ezagutzen ez dena zera dugu: ezkurak, eta batez ere zuhaitz mota batenak almentu indartsu bat izan apartez oso gozoak direla. Zuhaitz mota askok ezkurak ematen dituzte: artea aritz mota guztiak, arte-latza e.a. Guztiak jangarriak dira, batez ere eztiarekin eta almentu ona dute. Baina horietatik onenak artearenak dira. Arte mota batek, arte arrunta (quer-

cus ilex) garratz xamarrek ematen ditu ezkurak. Baina quercus rotundifolia deitutakoak ezkur gozoak ematen ditu, gaztainak baino gozoagoak, Arte mota honek hostoak besteak baino piska bat txikiagoak eta biribiltsuagoak ditu. Arte honen ezkurak danbolinean gaztainak bezain gozoak dira. Oraindik leku batzutan, perjuizioengatik baztertu ez diren leku batzutan biltzen dira. Nire amonak ezer baino nahiago zituen eta antzineko pertsonak arte azpian bere alimantu nagusi bat topatzen zuten, basoak oparia. Ezkurak nutritiboak izan apartez astringenteak eta behekoaren aurkakoak dira.

Arteak lehen peninsula, goitik behera, estaltzen zuen. Bere azpian eta berarekin lotuta animalia asko bizi ziren ekosistema sendo bat eratzen, gaur ikusten ditugun hainbeste basamortutan. Gaur Euskadin ikusten dugun pinuaren silueta antzuaren lekuan.

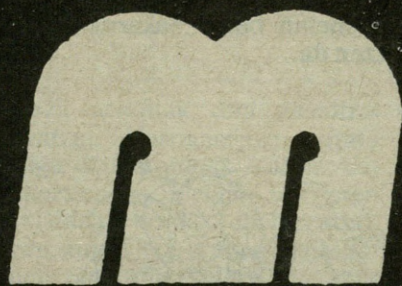
basamadariak (*Pyrus piraster* eta *pyrus amigdaliformis*)

Gatz. x peral de monte eta peral silvestre; cat. x perera borda; gal. x pereira silvestre; fr. x poirier sauvage.

Basamadaria edo madari-latza gaur azokan saltzen diren madarien amona da. Basoan edo mendian heltzen diren jaberik gabeko madariok ez dira arboa batetakoak, baina jan ahal dira. Baratzetako madariondoen parean hauek ondo bereizten dira bere hosto eta frutuengatik.

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Izena
Nombre

Kalea
Calle

Herria
Población

ZK
N.º

Bizitza
Piso

Herrialdea
Provincia

Hartu nahi dut.
Deseo suscribirme a

ANAITASUNA

Hamabostkaria. Urteko harpidetza: 1.500 pzta.
Publicación quincenal. Suscripción anual: 1.500 ptas.

ARGIA

Astekaria. Urteko harpidetza: 2.500 pzta.
Publicación semanal. Suscripción anual: 2.500 ptas.

HERRIA

Astekaria. Urteko harpidetza: 2.250 ptas.
Publicación semanal. Suscripción anual: 2.250 ptas.

IAKIN

Hiru hilabetekaria. Urteko harpidetza: 1.100 pzta.
Publicación trimestral. Suscripción anual: 1.100 ptas.

SASKI-NASKI

Hilerokoa. Urteko harpidetza: 900 pzta.
Publicación mensual. Suscripción anual: 900 ptas.

X batez jar ezazu harpidetu nahi duzun aldizkaria.
Señale con una X la revista o revistas a las que quiera suscribirse.

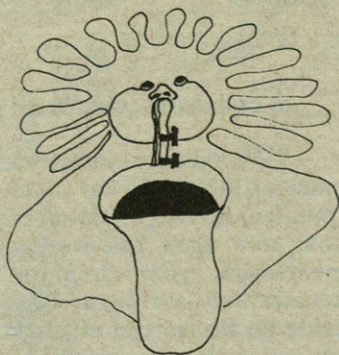
Txartel hau bete eta gero bidal ezazu mesedez 495 posta kutxara, Bilbo. **PRENTSA EUSKARAZ** karta azalean jarri.
Una vez rellenado este boletín, envíelo, por favor al apartado 495 de Bilbao, poniendo en el sobre **PRENTSA EUSKARAZ**.

ORDAINKETA MODUA: Harpidea hartzen duzun aldizkariak zurekin sartuko da harremanetan ordainketa modua jakin dezazun.

FORMA DE PAGO: Cada revista, a la que se suscriba, se pondrá en contacto con usted para darle a conocer sus formas de pago.

1

DONOSTIAKO JAZZAL-DIAk urteoro urteoro bezala Donostiako itxura erabt aldatzen du. Alde guztietatik datorren jendea, jende gazteak kolore eta ohitura desberdinekin nahasten ditu Donostiako ohizko tankerak. Batzuek erasoaldi bat bezala sentitzen dute hori, besteek haize fresko boladaren antzera hartzen dute; ohizko formalismoaren aurka datorren musikazale gazteen informalismoa begi onez ikusiz.

Egia esan gaur dagoen lan-gabezairekin, eta gazteak direla egoera hau gehien nozitzen dutenak jakinik, ezin dendari eta komertzianteez hortik etekinik espero.

Gehienak gainera San Ferminetatik pasa ondoren —gerla gogor bat igaro duten itxura-ekin— ez dute ez jarrera bikainik ageri. Astelehenak beti astelehen.

Honako honetan donostiako Udaletxeak 1.000 lagunek gaua igaro dezaten tokia prestatu du Carmelo Balda pilotalekuan. Donostiar gazteen makina bat etxek eskertuko diete ideia berri hau. Hala ere beldur gara aurtengo zurrumurri kasorik egiten badiegu eta etorkin berezi hauek zenbat familia oneko jende artean sortzen duten beldurra ikusiz lo gela hori ez ote den bilakatuko datorren urterako barrarteko lo gela.

Bitartean duroak kanbiotan izanik atera beharko da eskale berri horiei amore eman nahi diena. Aurtengo eskale tarifa: bi duro.

2

MADRILGO EZTABAI-DETAN AUTONOMIAK BAZ-TERRERA. — Eta norbaitek uste bazuen ere, autonomien estatuaren asunto horrek deszentralizatzearena aurrera eramateko etabarrerako balio zuela, ongi aski frogatu da oraingoan ezetz. Zeren Madrilen ospatu berri den kunbre autonomikoan ez Euskadikorik ez Catalunyakorik ez Galizakorik ez da agertu. Bakarrak alderdi estatalak eta haien ordezkariak izan dira han, bozaz eta botoz. Bitartean, hemengoak nahiz beste herrietakoak, behatza miazkatzen eta eskua ipurdian.

3

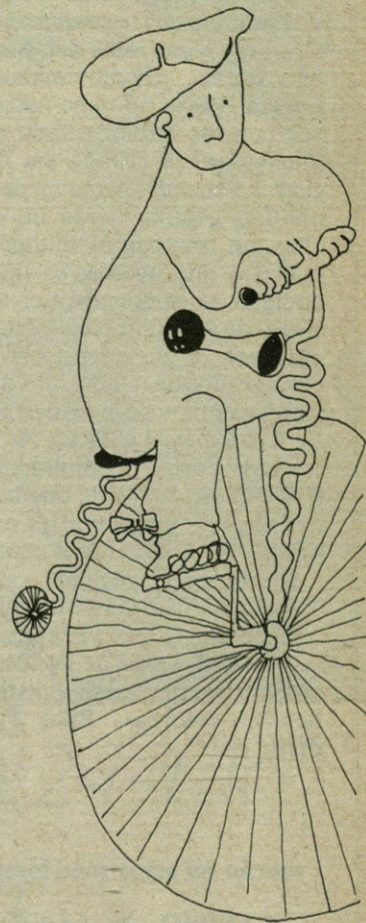
SANFERMINAK IGARO DIRA igaro, eta gu ia enteratu gabe. Dolorez eta pesarez ezin joana izan dugun kazetari txiro hauok bueltan datozenei entzun beharko dizkiegu hango gertaeren berriak.

Guri gertatutakoak ere nahiko latzak izaten dira batzuetan. Edo eta nafar horiek festetan behintzat beren gomura galtzen dute. Zeren nafar gazte lirain batek eskainitako artikuluaeren esperoan orri horiek hutsak geratu behar izan dute. Zezenaren adar puntak polstikotik tira eta galduko zen nonbait guri egindako agindua. Bestela ondo, guztiz ondo Viva San Fermin, Gora San Fermin horretatik Pobre de mí abestu arte, zauritu batzuek konstatu behar badira ere, aurtengoak ez du berri tamalgarririk izan.

Jende asko eta alaitasuna soberan gure Euskal Herriko jai subertsiboenetako batetan. Ahaztu ezinak ere bete izan dira eta beste urteetako tikimikien gainetik German-en oroimenak sendo irauten duela herri nafarrean erakutsi digute oraingoan.

Datorren urtean gu ere han! Ezetz!

4

UDARAKO BIZIKLETA bat lortu eta bidean zehar abiatzea izan daiteke, dudarik gabe, irtenbiderik egokienetako bat. Merkeenetakoa bai behintzat. Eta aprobetxatuz gero eta jende gehiago ari dela kirol horren has-tapenetan, zorionez ez da iadanik beste munduko gauza horrelakorik hartzea. Hirian ere bizikleta oso lokomobide apropos eta ekonomikoa baldin bada ere, dudarik ez dago belarreran berdeaz eta eguzkiak apaintzen duen zeruaren urdinaz gozatzea ez dela atsegin makala. Izan ere, gu ere ejenplua ematen hasiak gara, eta gure erredakzioak gehiago dirudi bizikleta garaje bat beste edozer gauza baino.

pilar franco dixit

INTERVIUren 269. zenbakian eta firma famatuen sailaren barnean Pilar Francok (denok ezagutzen dugunaren arreba) hitz interesgarri batzuek botatzen ditu bere lagun mina den Blas Piñari buruz: «El movimiento de Fuerza Nueva no tiene nada que ver con los que he citado antes (nazismoa, faszismoa eta falangea). Es sencillamente un partido político genuinamente de derechas sin trampas ni adulteraciones. Lo que ocurre, es que les cuelgan el sambenito del terrorismo de ultraderecha, los llaman «fachas», y los identifican con esos grupos de muchachos insensatos y chulos de los Guerrilleros de Cristo rey, La Triple A, y todas esas cosas. Los militantes de Blas Piñar, doy fe de que no van haciendo el burro por las calles, obligando a la gente a cantar el Cara al Sol ni pegando palizas. Yo digo con todas mis fuerzas que condeno a la violencia y al terrorismo venga de donde venga. Aquí sí que no hay distinciones ni colores». **Pilar Franco dixit.**

sancho rof ministroari loreak

CAMBIO 16 astekariaren kolaboratzaile ohia dugu Ricardo Utrilla, eta aldizkariaren 501. zenbakian ondorengoak idazten ditu Sancho Rofi buruz: «Quienes todavía anden preguntándose por qué la democracia no acaba de cuajar en este país, tienen estos días bien a mano una de las respuestas: padecemos aún, con diversos disfraces, los desmanes de muchos incubos del franquismo que siguen incrustados en el poder. (...) Un claro ejemplo de ello podría ser, a poco que nos empeñemos, el llamado ministro Sancho Rof, actualmente en Sanidad, Trabajo y Seguridad Social, nada menos, que igual podría ser de Alcantarillado, Sementeras y Altos Hornos que de Protección de Costas, Invernadero y Retorno de emigrantes.

Claro que el señor Sancho Rof, lejos de ser un simple cateto

ilustrado por el lustre de los últimos años del franquismo, es un conocido graduado en harvard, La Sorbona y Siena, con diversos diplomas en ciencias letras y parapsicología. Es un hombre poliédrico, que no nos merecemos los españoles de 1.981 aunque sí se lo merecieran algunos de los 70».

zer egin olio adulteratuarekin?

EL JUEVE Sen eta **EL PAPU**Sen ateratzen diren marrazki eta txisteetatik at badira idatziak agerturiko gauzak noski. Eta xelebre xamarak noski. Hona hemen **EL JUEVE**Sen 215. zenbakian azaltzen den editoriale gisa koan irakur daitekeena: «En tercer y último lugar, hay que decidir por votación qué es lo que se hace por fin con el aceite. Es posible que Sancho Rof lo quiera para engrasar las camillas y los ascensores de la S.S. o igual quiere hacer jabón para limpiar los suelos del ministerio. Pero que conste que hay una mayoría de ciudadanos que desean que el aceite sea solidificado para hacer

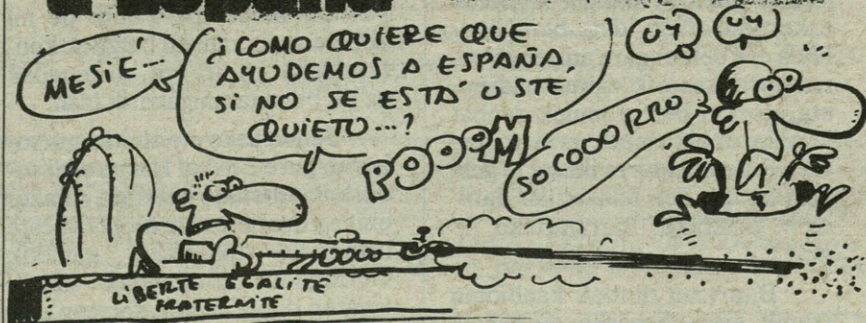
millones y millones de supositorios y que se los metan por el culo todos aquellos que lo han envenenado».

ai, castañares, castañares

TRIUNFO hilabetekarian bada sail luze samar bat «El diario (público) de Diego Galán» izeneko, non egun bakoitzeko komentarioak egiten diren, eta azkenetik hau jaso dugu: «...el alcalde de Bilbao con el apoyo de sus concejales peneuvistas ha organizado una pira inquisitorial para sacrificar los mil ejemplares de un libro de cuentos que el propio Ayuntamiento había premiado. Se han quedado horrorizados los pobres timoratos porque en el cuento ganador hay muchos tacos y expresiones malsonantes. Y no quieren los del PNV que se digan tacos, coño. Así que para depurar el castellano y no ofender la sensibilidad de quienes no han leído ningún clásico, queman y queman los del PNV, seguros y tajantes, partiendo de risa a España que, paradójicamente quiere ávidamente conocer ahora la obra de este joven inmolado en defensa de no se sabe qué arcaico buen gusto»...

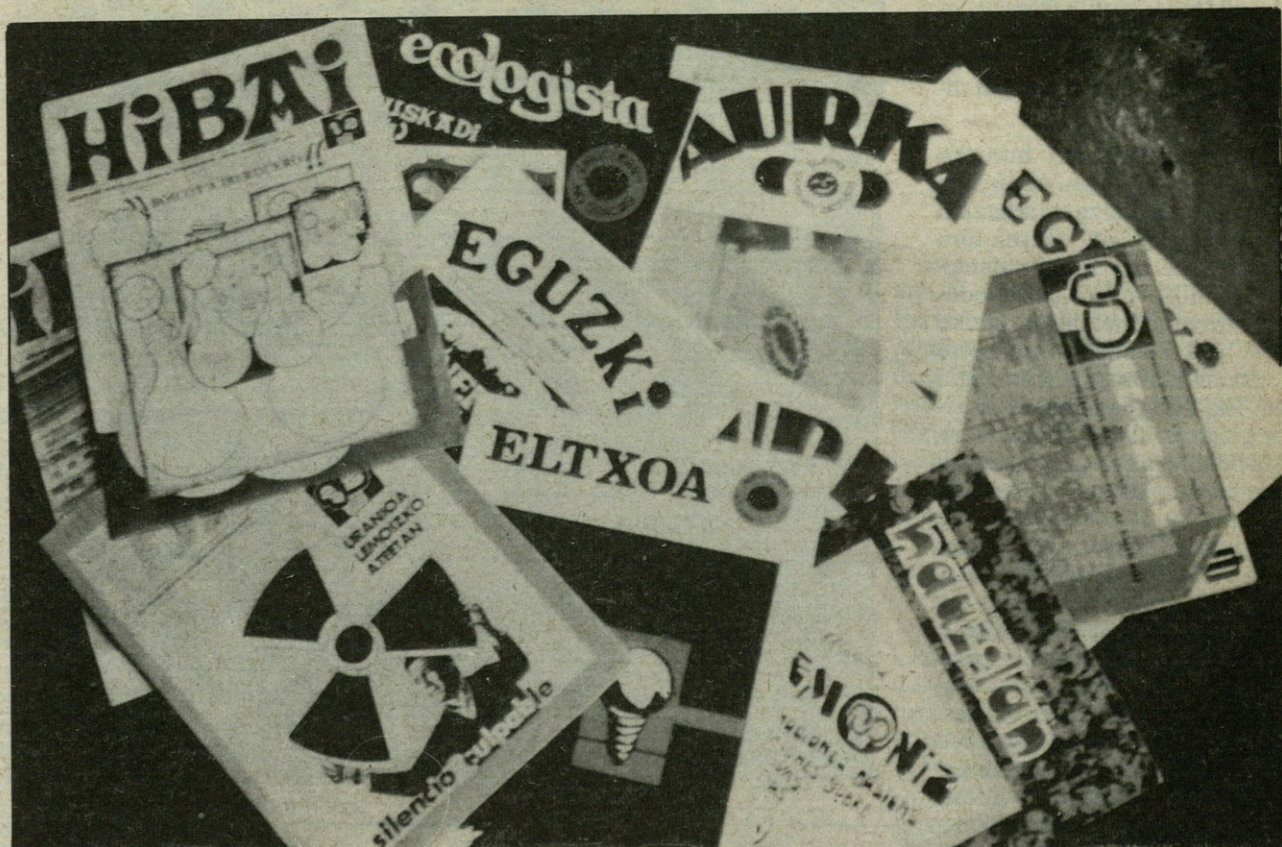
Calvo-Sotelo confía en que Francia ayude a España

El viaje oficial del presidente español durará sólo unas horas

EL PAPU Sen 374. zenbakitik

*Bilbon abuztuaren 24-tik
30a bitartean*

lemoizen aurkako nazioarteko jardunaldiak

ARGIA aldizkariak makina bat bider hartu du Lemoizko zentral nuklearra eta bere aurkako borroka gaitzat. Herri honen bi-ziaren ispilu izan nahirik ezin behar duen garrantzirik eman gabe gaia erabili eta egia esan hainbeste komunikabide ofizial, eta ez ofizial, gaiari garrantzia kentzen edo arazoa estaltzen saiatzen direnean eskergarri eta aipagarri da ARGIAren ekinbidea.

Francopcan hasi ziren Lemoizko zentralaren obrak. Orduko metodoak jarraituz isiltasunean, izkutuan eman nahi izan zituzten lehen urratsak. Aurrerago gezurrak eta legee ere jaramonik ez egitea izan dira erabilitako bideak. Aurrerago herria arazoaz jabetu eta mugitzen hasi zenean inposaketa eta debekuaren gain jarraitu dute beren proiektorekin.

Iberduero agertu da herriaren zati handienaren begietan etsai nagusi bezala banka handiarekin harreman estuak dituela kapitalaren proiektu nagusi bilakatu da. Frankismoaren proiektua aurrera joan da espainol eta euskal oligarken nahia herri mugimendu nagusienaren gain inposatuz.

Bitartean 8 urte luzetako borroka gogor baten lekuko izan

gara. Zentrala eraikitzeke orduan baztertzin ziren legeen aurrean altxatu izan dira makina bat protesta. Ehunka manifestazio eginak dira eta hauen artean oraindik Euskal Herrian egin diren handienak ere bai.

Nuklear energiari buruzko debatea sortzen saiatu da makina bat jende, laguntza txikiarekin gainera. Arriskuak agertu dira behin eta berriz. Bilbo aldamean egonik, istripu baten odorioak irtenbide ezinean utziko zutela horko jendetza ere agertu da. Bainan obrak aurrera egin dute. Eta bitartean nuklear energiak gizartearekiko dukeen zerikusia behin eta berriz mahain gainean jartzen aritu dira antinuklear komite eta beste erakunde herrikoiak. Gizarte antolaketari buruz ekar dezakeen inposaketa, Euskal Herriaren askatasun borrokarekin daukan loturak gaur egun Lemoiz dela Euskal Herriaren arazorik garrantzitsuen esatera eraman ditu batzuek eta besteak. Iberdueroko ordezkari ofiziala den Barandiaran jaunak Lemoiz domino fitxa bat bezala ikusten du horren erortzeak espainol estatuko gobernuaren energia arloko plangintza guztia pikutara eramango lukeena.

Hainbeste manifestapen, eskutitz, zauritu, heriotze eta gero dena esanda dagoen une honetan oraindik paradogikoki debatea zabal, argi eta sakon baten hasera ez da antzeman herriaren begietan.

Eta Lemoiz aurrera doa. Borroka alde guztietatik gogortu den une honetan Iberduerok hemendik hamar hilabetetara zentrala martxan jarri behar duela esan du.

Azken borroka iritsi da bada eta Euskal Herriko antinuklear batzorde eta erakunde herrikoia guztiek Lemoizen aurkako Nazioarteko Ihardunaldiak prestatu dituzte.

Programa ikusi orduko Euskal Herrian egin diren ihardunaldi garrantzitsuenak izango direla dudarik ez dago.

Nuklear energiari buruz eta horrek gizartearen duen zerikusiar buruz makina bat jakintsu gure artean izango dugu. Begira bestela egitaraua.

egitaraua

Ekologiaz: Mario Gaviria, Cousteau, Green Peace, Amigos de la Tierra.

Antinuklearrez: Barry Commoner: energia nuklearrari alternatiba bezala kritika.

Robert Pollard: erreaktooren segurantzaz.

Robert Jung: energiaren ondorio sozio-politikoak.

Hanes Harfen (Nobel Saria): energia nuklearra zientziaren aldetik.

Fiosas: OTAN. Energia nuklearra eta dependentzia ekonomikoa.

Costa Morata:

Carbonell:

ESPERIENTZIAK: Jane Fonda: mogimendu antinuklearra.

Plogoff: borroka baten esperientzia.

EZTABAIDA GLOBALA: Ivan Illich, Andre Gorz, Paul Goodman, Castoriadis.

Lemoizen aurkako eztabaida: Eusko Jaurilaritza, Itsa-

salde ez-nuklear baten aldeko Batzordea, Batzorde antinuklearrak, Iberduero.

Herrien errepresio-Liberazioa: Eva Forest, Noam Chomsky eta zapalduetako herri desberdinen ordezkariak

Beste arazo nagusiak:

—Feminismoa, Antimilitarismoa, Homosexualitatea...

—Adierazpen askatasuna: EGIN eta Noam Chomsky.

—Errepresio linguistikoa: Noam Chomsky, Txillardegi eta A.E.K.

—Hezkuntza: Ivan Illich, Carlos Díaz.

—Langabezia: Euskadiko langabetuen asanbladak, SOC, Andaluziako CNT.

—Esperientzia berriak: Bizitzen okupaketa: Holandako CRACKERS eta Alemaniako SQUATERS

—68ko maiatza: Daniel Cohn Benditt.

—Medikuntza alternatiboa: Landaburu.

blancako giroa pizten iadanik

Abuztuaren 4an arratsaldeko seiretan Celedon jaitsiko da puruen kearen artean. Baina hori baino lehen, jaiak hasi baino lehen, jaietarako girotxoa sortzen ari da; alde guztietatik eta denak prestatzen hasi dira. denon gogoan JAIA dago. Eta jaiak baino lehenagoko giroaz arituko naiz lan honetan; jaiak, jai-egunak ia ia berdintsuak baitira toki guztietan. uztaila ekintzez beteta dago, egunero zerbait eta askotan bi edo hiru gauza egun berean, nahiko aukera polita berez. Ekintza gehienak kulturalak dira, antzerkia, musika, txapelketak, e.a. hiriko hormak txarlez betetak daude, tabernetan berriz blusen bileretarako deiak.

gasteizko antzerki taldeen II. erakusketa

14tik 19ra, Samaniego, Gasteiz, Recortes de papel, Eterno paraiso, Arlequin, Claroscuro, Boceto eta La farándula dira parte hartuko duten taldeak; egunero bi. Talde hauek umeentzat

dira gehien bat; eskoletan, auzoetan, eta holakoetan ibili behar dute urtean zehar diru piska bat lortzeko; oso gutxitan dute holako aukera bat, antzerkitoki batean eta propaganda asko eginga. Erakusketa hau udaletxeak antolatuko du eta taldeek laguntza jasotzen dute parte hartzeagatik.

Benetan aste interesgarria eta posibilitate ederra talde guztiak gonbaratzeko eta aurrerapean ikusteko. Asteak duen huts bakarra antolaketaren errua da; egunero bi talde izaten badira, alde batetik oso garesti ateratzen da, eta bestetik ezin da arratsaldeko 5'30etatik gaueko hamabiak arte antzerkia ikusuta dedikatu bakarrik. Ea datorren urtean talde bakoitzak bi emanaldi egiten duen horrela astea bi astetara luzatu eta denok ikusteko aukera izan.

jazz jaialdia

Aurten bere V. emanaldian, jazz jaialdia izango dugu Gastei-

zen. Uztailaren 20,21 eta 22an. Parte harzen duten artean nabarmentzen Oscar Peterson da; Muddy Waters eta Blues Band, Carrie Smith, eta beste batzuk ere parte hartuko dute. Jaialdia ia egun egun bat gehiagokoa da eta Donostiakotik independizatu nahian.

nazioarteko folklorea

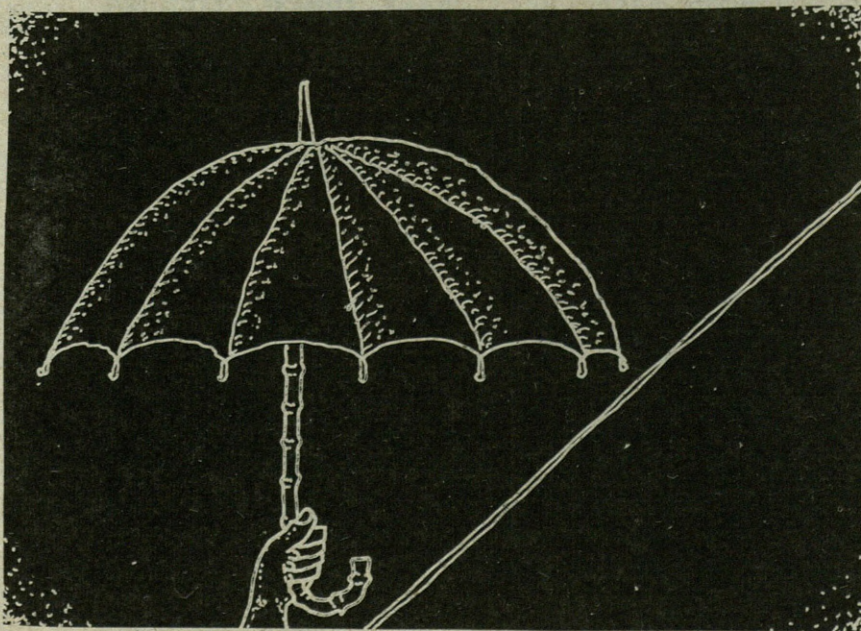
23 eta 24an nazioarteko folkloreak jaialdi bat antolatu du. udaletxeak. 23an Txekoslovakia, turki eta Euskadiko taldeek parte hartuko dute. Euskaditik Portugaleko «Elai-Alai» taldea izango da. 24an berriz, Rumania, Israel eta Italiako taldeek.

Jaialdi hau lehenengo aldiz egiten da eta jendearen erantzunaren arauera behar bada datorren urtean egiten da edo ez. Aurtengoa kanpoko talde hauek bira bat egiten ari direla aprobeitatzeko egin da, eta horregatik jendearen erantzunaren inportantzia, ondo ateratzen baldin bada aurten, datorren urterako udaletxeari beste bat antola dezan exijitzeko.

blusaren eguna

25ean blusaren eguna da. baina bezperatik eta blusek antolatuta jotzen txapelketa eta berebena bat egongo da. Beste urteetako nazioarteko jaialdia (Galizia, Katalunia eta Andaluziatik etorriak izan dira) tamalez kendu da.

Blusaren eguna jaiak nola izango diren jakiteko termometro bat da. Egun horretan goizean hasita eta gaueko... arte jaietako egun bat da: jaiak baino lehen egiten den jaietako eguna. Eguerdian asto-lasterketa bat dago (saria lehenengoari eta azkenari ematen zaio, zail samarra baita azkena iristea). Arratsaldean bertiko bidea egin ondoren blusa

talde guztiak zezen plazara doaz zekorketa ikustera, ateratzen den dirua blusentzat da eta.

Ez dago esan behar egun horretan kaleko giroa ezin hobea dela.

dantzari eguna - ilargi betea

26an eta Arabakoek antolatuta eskualde guztietatik etorriko dira Gasteiza dantzatzera. 31ean Indarra taldeak antolatuta, ordea, Ilargi betea.

Azken hau jaialdi-berbena antzeko zerbait izaten da eta blusaren eguna zela eta giroa bero bazegoen, honekin jaietako gauak hasten direla esan daiteke.

«la llanura solitaria»

1981ean 800 urte betetzen dira Gasteiz fundatu zenetik eta hamaika gauza antolatu dira urtean zehar egiteko; hor daude igandero herri kirolak foru plazan, hitzaldiak, aldizkariak, topaketaren bat edo beste,... eta programa barruan ere bazegoen Gasteizko «Denok» antzerki taldeak lan bat egitea eta aurkeztea. Lan horrekin, «La llanura solitaria»-rekin, oztopo batzu izan dira udaletxeko batzuen aldetik (gidoia egokia zela edo ez, ea), baina azkenean abuztuaren 1181ean Gasteizen hitzeginen zen hizkuntzan, erderaz baizik.

mairuelegorreta berriro.

Urte batzu ospatu gabe egon ondoren aurren berriro, Abuz-

tuaren 2an izango da Mairuelegorretako jaialdia. Hobe oker bainago baina urte hauen ondoren ez dut uste lehengoa izango denik. Mairuelegorretan euskal herriko abeslari gehienak biltzen ziren, euskal herriko kultura zapalduak plazaratzeko zeukan posibilitate gutxi horietako bat zen. Gaurregun berriz ez dago kultura zapaldu horren kontsientziarik ia ia, eta ikusi behar zer gertatzen den.

blusak

Blusak ere ez daude geldirik, blusaren egunaren antolaketa kanpo kuadrila batzu mugitu dira eta herri kirolak antolatu dituzte, filmak ere, astero bilerak egin, pankartak prestatzen hasi dira, ea.

bazkaria euskaldunentzat

Abuztuaren 4an, txupinazoa baino lehen, euskaldunen artean bazkari bat egiteko asmoa dago. Euskaldun talde batek antolatu eta euskararen giroa bultzatzeko bazkari bat egitea pentsatu da. Ideia aurrera eramateko gogo bizi dute antolatzaileek eta ahal duten jende gehiena bildu; dena den, bazkaltzera joango ez direnekin geratzeko dei bat egingo da ere.

Hau da jaiak baino lehen antolatu dena Gasteizen; ziur zerbait uzten dudala jarri gabe, baina aukeratzeko gutxienez badago. Eta hau dena ondoren nor ez dator Blanketara e?

XABIER ETXANIZ

JAKIN

euskal kultur aldizkaria

hiruhilabetero

19/20 zenbaki bikoitzaren

gai nagusia:

**ELEBITASUNA-
REN AUZIA
IKASTOLETAN**

**—ikastolen hizkuntz
ingurugiroa —
politika linguistikoa
—irakaskuntzaren
sistema —hizkuntz
interferentziak —
ikastolaz ikastola ele-
bidun eskolak**

Iparragirre bertsolari

**Diktablanda gogor
baten birjaiotza**

**500 pta. ale bikoitz hau
1.100 pta. urteko harpi-
detza**

Eskabideak eta
harpidetza:

Ategorrieta hiribidea, 23, 1.
esk.

Donostia-13
Tel. (943) 27 17 13

Izengabeko bat errezibitu genuen Argia Pressen, izugarri kizikatu gintuela. Esan zuen korrespontsal izkutuak: «Badakit zein zegoen, zein dago hobeto esango nizueke, 23-F eta 23-M ostean. Zure ordezkari bereziak Gaviria kafetegiarra etorri behar du bihar hamaiketan, modajoven ez jantzirik, ezkerreko belarrian klabin zuri bat, beltz eta hori leotardoak zangoetan eta bandoleran kasete bat, «Los sitios de Zaragoza» jotzen ari izango dela. Barran egongo naiz ABC irakurtzen, betaurreko polarizaturik begietan eta ezpainean Errol Flynn Adidas poltsa batetan. Isilik, bestela hil. Neuk».

Suposatu duzuen bezala, datorren egunean, goiz, Auzmendienara joan nintzen maskararen bila, eta ordu laurdenean baino lehen Gaviriara sartu egiten nautzue. Oh harridura! Kafetegian zegoen jende guztiak ABC irakurtzen ari ziren; guztiak betaurreko polarizatuak zeramatzaten eta ezpainen Errol Flynn gisazko bibotea zeukaten, emakumeek ere. Ezin nuen orduan kontaktua egin eta, idazlaritzara itzuli nintzenean, iragarki bat argitaratzea erabaki genuen. Horrela zioen textuak: «Neuk jaunari. Ezin topau Gavirian, hobeto Blas de Lezo tabernan geratu, bihar, ordu berdinean Tribulete».

gezurra!

RAFAEL CASTELLANO

23-f aren kidoina

Oh, Itsumustua! Datorren egunean, Blas de Lezo tabernara joan nintzenean, lokalan zegoen jende guztiak, modajoven jantzi, beltz eta hori leotardo, ezkerreko belarrian klabin zuri eta kasete bat «Los sitios de Zaragoza» jotzen ari zirelarik zeramatzaten.

Azkenean, Alderdi Ederren aulki batetan geratu ginen. Gure

konfidentea oso enigmatiko agertzen zen. Usoak hurbiltzen ziztaizkion eta berak paper poltsa batetatik arto xigorturik atera ta banatzen zizkien. Bost minutu baino lehen, uso-hilotzaz inguratuturik egon ginen. «Eutanasia», azaldu zidan Konfidentea.

«Hainbeste beroarekin, laister hilgo dira, sufrimendu luze baten ondoren». Kristal begi bat, konglomerado zango bat eta polietilenozko bekainak zeramatzan gizon misteriosuak. Une batzuk ixilik eta azkenean galdetu zidan:

«Non daude pelak?. Moldiztegia gau bertan fabrikatu genituen txartelak poltsikotik atera nituen. «Curro Jimenez» en arpegia erakusten zuten txartelak, eta gauza hori fantastikoa iruditut ziztaion Konfidenteari. Entusiasmatuturik zirudien. «Korrezto», zioen. «Orain segituan esango dizut zein dagoen 23-F eta 23-M ostean. Igarri igarri ezazu. Zein izan liteke? Ultraeskuindar militarra, ziur. Despotiko, antidemokratiko, faszista... ondo ba... ez zehazki faszista, ez exactly, baina inguruan; nazional-katolikoa, hotz, bihotzlegorrik, karka, karroza, fosil... Amore ematen al duzu? Errazagorik ez zegoen halera. Franco, noski, Franco eta hura bakarrik 23-F eta 23-M zegoen/dago. Ze uste zenuen ba».

Jatetxea

ALDANONDO

SAGARDOA – TXAKOLINA

DONOSTIA

Urrt. 412852

K. EUSKAL-HERRIA-6

P.N.V.ren hildotik beretik

Drogaren arazoa medio zela eta Herri Batasunari sendagile batek erantzun zion esanaz koalizio horrek drogaz artikulok batean esandakoa astokeria zela. Honetaz baliaturik Iñaki Zubizarreta jaunak Herri irratan, sendagile horren artikulua komeni zitzaizkion zati batzu hartu zituen eta eraso bota zion Herri Batasunari. Ezbaidarik ez dago Zubizarreta jaunak eskubide osoa zuela hori egiteko, nire iritziz, etika urri erakutsi zuen arren. Iñaki Zubizarreta jauna «eredua» da eta artikulok honetaz baliatu nahi lukeen beste inortaz gauza bera diot. Hau gerta ez dakidan kritika egiten saiaturko naitaion abertzale ezkertiarlegoan kokatuta nagoela azpimarkatu nahi dut.

Atzeneko bolada honetan ofizialki abertzaleak diren aldikari eta egunkari (P. y H. eta Egin) batzutan ikusitakoak zinez kezkatu nau, izanere abertzalearen ardatza, kultura eta hizkuntza, denarengaitik ez delako kezkarik nabaritzen.

P. y H. koek esan zuten hiru artikuluburu edo editorialetatik bat euskaraz izango zela (orduarte denak elibiduan eta euskaraz eskubitan). Egia da hasi zirela betetzen agindutakoa, 199garren alean. Bainan euskaraz jartze horrek gutti iraun zuen eta 214garren alean euskaraz azaldu zen atzeneko artikuluburu ikusi genuen. Harez geroztik artikuluburu guztiak erdaraz azaldu dira.

Nafarroa Oinez 81ri artikulok txiki bat, ia osakai grafikorik gabe, bi argazki, eskaini zion bitartean, euskararen egoera hiltzoria ezagutuz, Espainian gertatzen denari orrialde mordo eskaintzen dio.

Euskararen presentzia hantitu beharrean, betiko kopuru isekagarri eskaintzen dio

Eta Eginez zer esan?. Euskal filologoen aurreneko promozioa atera da, historian zehar, eta artikulok ttiki, zerbait esan arren, argitaratu zuen.

Eginek, egunkari superabertzale-irautzale-borrokalaria honek gure kulturari, euskarari, ematen dion tratamenduaz hobe da ahaztea. Har dezagun bestela Jaiegin eta euskarari ematen dion tratamendua diglosikoa dela ohartuko gara, gauza garrantzitsuak erdaraz, euskaraz huskeriak esateko.

Herri irratan sei ordu euskaraz jarri eta ez Eginek eta ez P. y H. k ez dute ezer esan horretaz.

Bainan ez dut uste hau txiripa denik. Esatea bi publikapen hauek K.A.S.etik hurbil daudela uste dut zilegi dela, eta baita euskararekiko K.A.S.ek daraman politika linguistikoa. Negargarria dela esaten zilegi dela, Aker Beltz jaun ala andereak beste moduan uste duen arren, bestela L.M. Mujikari eman zion erantzun kaskarraz oroiti bedi. K.A.S. superabertzale-irautzale-borrokalaria eta euskarazale kaxkarra denik ezin da ukatu:

—K.A.S. en zeuden alderdi politikoetako idazkarietako euskaraz ez zekien eta oraingoz ez dakien bakarra H.A.S.I. koa da, alderdi politiko hau K.A.S. en egonik orain arte.

—H.A.S.I. k, Lekeition uste dut, egin zuen kongresoan, militante fazista batek esandakoa oroitu: «entre el euskara y ser revolucionario (nacional-sindicalista? galdetzen dut) yo escogeria ser revolucionario» (Zeruko Argia, 1978, Urria, 15, 803 zenbakia, Ion Urrujegiren artikulua). Kongreso berean gidariek euskaraz, ez bazekiten, ikas zezaten eskatzen zuen mozioa ukatua izan zen.

—H.A.S.I. ko idazkariak JARRAIren batzar nagusian esan zuena, algia JARRAIko bereko gidariek euskaraz jakitea ongi zegoela, bainan H.A.S.I. n euskararen alde mozio bat onartua izan zen eta nahiz eta ez duten bete ez da ezer gertatu.

—Behin H.A.S.I. ko gidari bati euskaraz zuzendu nintzaion. Haren erantzuna berriz: «No, a mi en euskara no».

—K.A.S. etik hurbil dagoen erakunde armatuaren komunikatuak espainoleraz daude.

—K.A.S.en dagoen sindikatuaren artikulua, oharrak, komunikatuak,... gehiago handi batetan espainoleraz irakurtzen ditugu.

—K.A.S.eko jendeak euskararen aldeko erakunde eta organismoetan dihardu. Konforme. Baita P.N.V., E.E., L.A.I.A., P.C. de España, M.C., L.K.I., eta abarrako jendeak ere.

Dirudi Euskadi independente, berbatua eta sozialista dela helburu bakarra. Euskadi agian dateke. Bainan ez Euskal Herria. Eta garbi gera bedi, Euskal Herri herria izango da euskararekin eta euskaraz, diktadura

fazistapean, demokrazia burgesan ala nahi den sistema politiko-pean egon arren. Aldiz Euskadi independente, berbatua eta sozialista, zeharo onartzen eta nahi dudana, Euskararik gabe huskeria izango litzateke. Eta onartuz euskararen konponbidea politikoa dela K.A.S.ek ez du egiten bere eginizuna, betikizuna erdi-purdi baizik.

Azken batean P.N.V.ri gertatu zaiona gertatzen ari zaio K.A.S.ri, eta gainerako talde politikoei (zeren E.E. abertzalea bada abetzaletasunaren konzeptua berplanteatu beharko da): abetzaletasunaren harrobia eta

euskararen hilobia, norbaitek Euzko Gogoan esan zuen bezala. Beste hitzetan errejionalista bihurtu.

«Jakin»en azkeneko alean esaten dena gogora gaitzen: Mikel Lasak honela dio... eskola bakarrik aski izanen balitz haurraren aldaketa linguistikoa lortu eta beraren bitartez gizartearen portaera linguistikoa bidenabar aldatuz joan ahal izateko» (31garren orrialdea)

Uste dut komunikabideek zeregina badutela helburu nazional honetan.

JOXAN APAOLAZA

justizi administralgoa eta euskara elkar ezin ikusi

Joan den asteartean Iñaki Zabaletari egin zitzaion juizioan euskaraz hitz egitea debekatu zitzaigun. Aurretik gure asmoa azaldu genion juezari eta itzultzaile bat eskatu, han ez zen onartua izan. Gero juizioan bertan Patxi Zabaletak, abokatu defendatzailea, bere burua eskeini zuen itzultzailetzat eta tribuna-lak ezetz esan zuen, eta gainera, hau aski ez dela fiskalak eskeintza hau «aberrante»tzat jo zuen.

Bai prozesatua eta bai leku-koak euskaldun dugun eskubideari lotuz euskaraz hitz egiten hasi ginen.

Arazo honetan, zoritxarrez beste askotan bezala garbi ikusten dugu, euskararen genozidioa aurrera daramatela nahiz eta horretarako beren konstituzioak esaten duena hankaz gora bota.

Han gertatu zena gizaesku-bide, herri eskubide eta kultura unibertsalaren aurka doa.

Hau ikusiz gure buruari gal-detzen diogu: nola egin dezake justizirik pertsonen eskubideak zapaltzen dituen tribunal batek?

Atzeritarrei auzietan itzultzailea jartzen zaie, guri aldiz, gure herrian eta guk ordaindu-tako instituzio batek, atzerita-rreri onartutako eskubidea, uka-

tzen digu.

Badakigu hau egunero eta toki guzietan gertatzen zaigu dela, eta behar bada horrexeagatik ohitu gara diskriminatuak izatea, euskaldun gehienak ez dira konturatzen euskaraz nonahi eta noiz nahi egiteko duten eskubideaz, eta ez dute egiten guk egin genuena, hau da, leku publiko batetan gure hizkuntza erabili.

Bakoitzak bere hizkuntza erabiltzea, bere herrian oso normala da eta gainera denoi normala iruditzen zaigu. ag ez gaude gure herrian?. Euskara ez da gure hizkuntza?. Orduan zergatik ez dugu denok euskaraz egiten hemen?.

Denok euskaraz erabiliz, etxean, eskoletan, instituzioetan, komunikabideetan eta abarretan, sortuko genuke euskara onartua eta errespetatua izan dadin behar den giroa.

Oso garbi dakusagu gure hizkuntza salbatzeko, orain arte erdaldunek eraman duten jokae-ra eraman behar dugula, hau da praxi elebakarra.

Zer gertatuko litzake birus batek bapatean jo eta erdara betiko ahortzi bagenu?. Erantzuna erraza dugu: Epe labur batean gure hizkuntza normalizatuko litzateke, hau da, euskara gauza

normala izanen litzake leku guzietan, bai administrazioan, bestela zergarik ezin ordaindua izanen genuke, bai komunikabideetan irrati eta telebistan, bai ka-lean, dendan eta komertzioetan laster ikasiko lukete euskara beren produktoak saldu ahal izateko. Merkatal elkarteek beren propaganda euskaraz eginen ligituete eta abar.

Hau da hain zuzen erdaldu-nek daramaten jokaera, jakin badakigu hau momentu honetan euskaldunontzat utopia dela, baina pixkanaka horrela jokatzuz hauez da utopia izanen eta orduan gure eskubideak benetan errespetatuak izanen dira.

Azken aste honetan gertatu direnak ikusita Iñakiren juizioa, Lesakakoa (Gobernadoreari arrazoia emanez)... EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ taldeak dei zabal bat egiten die euskaldun guziei, euskara alor guzietan erabiltzeko, administrazioan bereziki eta zapaltzaile hau salatzeko eta gure eskubideak bete arazteko.

EUSKARA ERABIL-TZEAK EGITEN GAITU EUSKALDUN

NAFARROAKO EUSKAL HERRIAN EUSKARAZ

ira kurrak mintzo

**«GAbonetarako,
etxean mailua!»**

Gurean ez genuke
gaizki erdal telebistaren
beharrean euskal tele-

bista izatea, ez, eta Eus-
kal Herrian Euskaraz
taldeak daraman kanpai-
nari laguntza eman
behar zaio.

Baina bi gauzetaz
ohartu behar gara ere.
Lehena, indarren erla-
zioa ikusiz, euskal tele-
bistaren beharrean erdal
ziria izango dugula ber-
rriz Gabonetarako; eta
bigarrena, edozein tele-
bista alienatzaile, ton-
toegile eta pasibitatea-
ren sortzaile ustela dela.

Horregaitik, eta te-
lebistak gure hizkuntzari
egiten dion kaltea ikusiz,
nik beste kanpaina bat
proposatzen dizuet: mai-
luarena. Merkea da, eta
aparatoa hautsiz gero
euskaraz mintzatzeko.
bizitzeko eta aktiboki as-
matzeko gauza izango
garelakoan nagokizue.

BELTZA

**italiatik lagunak
mintzo**

O bambini basqui
qui traballan:

Hemengo nexkati-
llen begiek egingo lukete
Euskadi guziraiko Argia.
Ia noiz zuek. Izorrai ka-
tuarrai. Italiano abekin
etziok eser iterik. Toda-
via no hemos ligado
nada. Habrá que cantar
chao, amore, chao
amore.

Audek bizitza.
Chiao amore.

JUANJO ETA
PELLO

**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

azkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gaiteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almeria, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

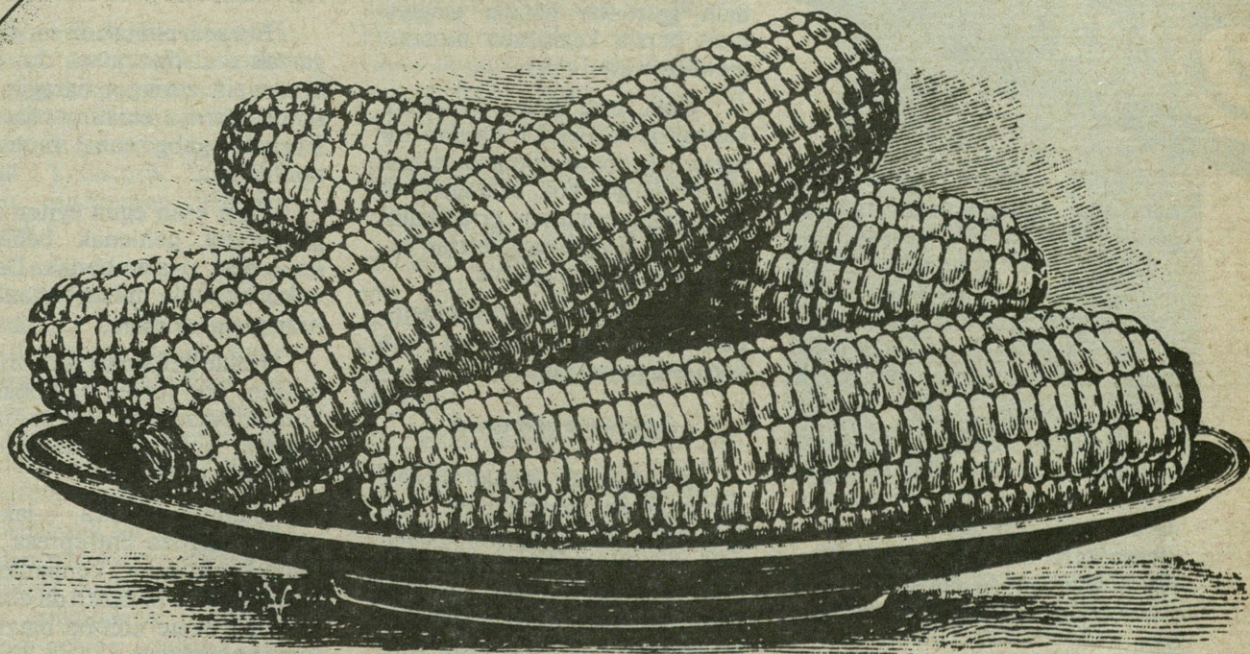
Hernanirako bide nagusian,
ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

MINTZAGAI

elikadura mintzagai

jaki polemikoak irensten ditugunean

Otordu eta mahai inguruetan eztabaidarako hamaika bider ir-
tetzen den hau hartu dugu gaur
gaitzat. Izan ere ezin aktualitate
handiagoko gairik arkitu, desna-
turatutako kolza hori dela eta, in-
toxikazio orokor bat gertatu on-
doren hemendik aurrera ahotik
sartuko ditugunak erreparo ce
handiagoz behar dutela edonork
pentsatzen duen egun hauetan.

Aspaldiko esaerak dioen bezala
heriotzeak behar izaten dira ara-
zoetaz seriozki jabetzeko. Eta in-
toxikazio horrek lortu ditu ma-
kina bat.

Bainan inpotentzia agertzen
da elikaduraren arazoan lehengo
urrats bezala kontsumatzaile ba-

kartiaren aurrean. Zer egin deza-
kegu bakoitzak, inoxente hauok,
jakiak nondik nora eta nola da-
tozkigun ez dakigunok gure ja-
kiak kontrolpean jartzeko.
Ezingo gara, eskuartean ditugu-
nak utziz, norberak bere jakiak
sortzen hasi. Besteen esku
gaude: elikaduraren produzio eta
distribuzio sistimaren esku.
Abandonaturik!

elikadura

Eta arazo honen aurrean larritasunak ez dira beti arrazoin gabekoak. Izan ere, gizarte hau bakarrik heriotzea sortzen duenean jartzen bait da urduri. Zuzenki heriotzerik sortzen ez duen zenbat gaixotasun edo osasun galtze ez ditu sufrituko gure gorputzak?

Gure herri famatu honetan sozietate gastronomikoak eta jattetxeak edonon, tripazagiak gudarriak baino ere ugariago eman dituen herri honetan jatea errito bat bilakatzen da eta gastronomia kulturarik zabalduenetariko bat.

Agian tripa betetzeaz elikadura osasuntsuaz baino industriemaitza baino industriemaitza bihurtu den une honetan, jateari

hain garrantzi handia ematen dion herria kezkatzen hasteko garaia ere iritsi zaigu.

Guk, egia esan, zigarroak kaltegarri direla jakin eta gero ere zigarroak ahoan ditugula eskribatzen ari garenok, ez dugu gure buruetatik erantzun erradikalik espero. Bainan arazoa zertan dagoen jakin behintzat, bai.

Argiñanoren otorduak ezinbait ditugu egunoro egin... eta bere baimenarekin:

egoera eta helburuak

Hogeigarren gizaldi honek sortu dituen aldaketetatik handienetako bat elikadura mailan egin du. Orain dela hogeitamar urte kroketa jelatuak jan ahal izango genituela aipatzeak irribarre sortzen zuen. Eta hara gure aurrean legatza errebozatu eta jelatua, patata eta barazki deshidratatuak, poteko zopak, berriz sortzea besterik behar ez duten ba-

barrunak eta bexamela hautsetan.

Eta zein erraztasun ematen dituzten? Lanean jo eta ke ari den emakumeak bat batean hamarrentzat presa dezake bazkaria, sukaldarik gabe otorduak.

Eta zein politak diren, e? Sagarrak azal distiratsua du, azukrea ezin zuriago, haragia bere kolore arrosa erakargarriarekin. Eta galdu gabe zenbat irauten duten? Eta...?

Egia esan egun egiten diren gauzetatik gehienak beharrezkoak ditu gizarte honek. Dagoeneko lau mila milioi biztanle dituen gizarte honek.

Jende gehienari jakia iritsiko bazaio, jaki hauek aditiboak eta kontserbatzaileak behar izaten dituzte, kondizio onetan iristea nahi badugu bederen.

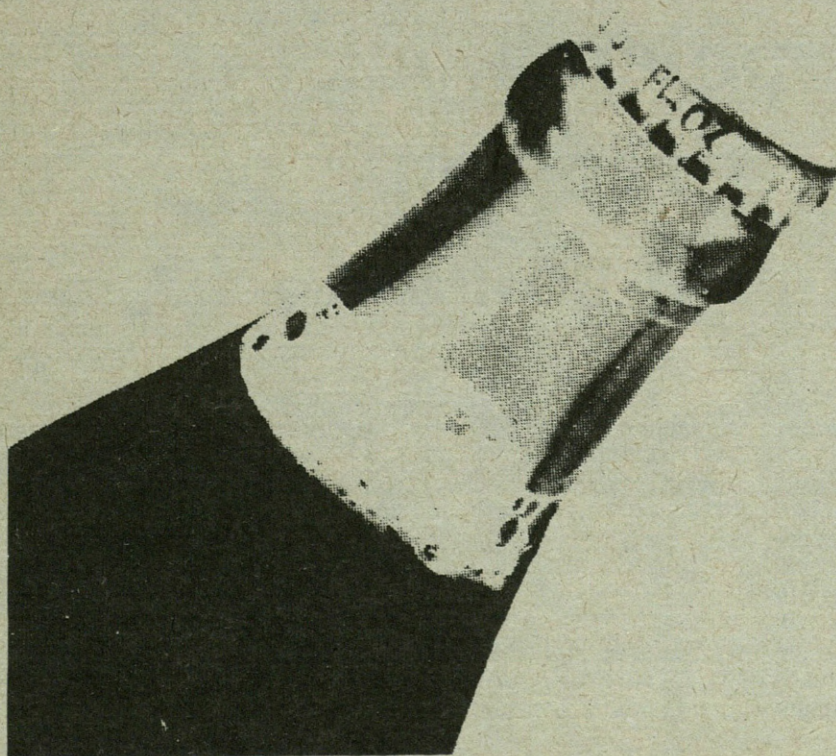
Salduko badira —jakiaren atzetik dagoen enpresa mantenduko bada—, konpententzia aurrera atera beharko da eta bere estetika beste aditibo batzuekin lortu beharko da.

Eta behar hauek ez dira kasualitatez sortu. Kontserbaketa adibidez beharrezkoa gertatu da kondizio txarretan jakiak jategatik sortzen ziren pozointetak desagertzeko. Eta munduak sufritu zuen elikatze eskasaren aurka produzio masiboa ere beharrezkoa gertatu da.

Horrela gaur egun gure gizartea kontraesan latz baten aurrean arkitzen da. Industrializatuak ez dauden herrietan —munduaren erdia baino gehiago— emaitza naturala posible lukekeen herrietan gosez hiltzen dira, eta herri industrializatueta sobrelidakura batetan bizi direnak —kaloria gehiegi eta kalitate gutxiegiarekin— gaixotasun berriei arpegi eman beharrean arkitzen dira. Stressak bai, baino are gehiago elikaduraren aldaketak sortzen dituen gaixotasunak: gaixotasun

kardiobaskulareak, miokardioko infartoak, hipertentsioa, arterioesklerosisa, diabetesa, kantzerra, etabar.

Hau guztiak sortzen omen

ditu koipe saturatuen gehiegi-tzeak, kolesterolak, sacarosen gehiegi sartzeak, fibra bejetalen ezak barazki errefinatuetan, eta tabakoak, poluzioak, kutsadurak —elikaduraren kutsadurak ere—

Horrela bada, jakiak sortzen dituztenen tranpetatik aparte (haragiak gehiago pisatzeko sartzen dizkieten iniezioak etabar, olioarena...) gaur egungo dieta arruntak kutsaturik agertzen zaizkigu. Sistimaren beharrez kutsaturik.

Eta ezin dezakegu pentsa, pentsatzerik balegi ere, sistema hau aldatzea gauetik goizera egingo den gauza denik. Bitartean arazoaren jabetzeak lagundu dezake zerbaitean behintzat, elikadurak osasunaren aurka dakarren erasoaldi honen aurka defendatzeko...

Norbaitzuk sor dezakete herri mailan edo nazio mailanedo nahi duten mailan, kontsumatzaileen erakunderik. Lortzeko eskakizun gehiegi azaltzen dira: jaki bakoitzean ager daitezela jaki horrek sufritu izan dituen prozedura guziak. Jakiaren publizitatea lotu dadila benetakoa denera. Beharrezko ez diren gehigarriak ez daitezela erabil. Iraunarazteko behar dituzten prozedura egokienak erabil daitezela.

Zeren haseratik garbi azaltzen den arazoa zera da: jakiak sortzen dituen entrepresen etekina eta kontsumatzaileen osasuna bata besteenganako muturjoka bizi direla. Entrepresak prozedura merkeenetara jo behar bait du.

Batik bat helburu bat garbi azaltzen da. Hain gutxi dakigun arazo baten aurrean kezka sortuz kontzientzia sortaraztea.

Harritzeko bada ere, egunoro egin eta hain beharrezko zaigun gai honetan ezjakitunak bait gara, analfabetoak.

Elikadura mailan berria hezi; sortu, behar diren elikadurak eta hauek izan dezatela behar duten maila, kalitateari iraunkortasunari, eta banaketari begira.

Hona hemen besterik eskatzeko gaurko helburua.

Bitartean hor jarraituko dira amak umeei ahalik eta gehien bete arte janarazten, hor haragia jan edo ez jan polemikak, hor aragaltzeko ehun mila dietak, eta hor makrobiotiko edo bejetariano dogmatikoak eztabaidatan aire exotiko batez Tarragonan landatutako emaitzak jaten.

jakiak nozitzen duten prozedura

Gero gure ahotik sartuko diren jakiek ugari, iraunkor, salgai eta erakargarri gerta daitezen prozedura luze bat nozitzen dute. Prozedura luze horretan gero eta kutsatuagoak gertatzen direlarik.

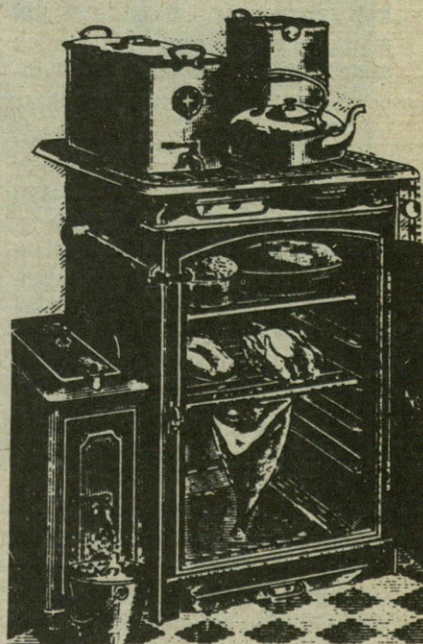
Esan daiteke prozedura hori gehienetan legeak neurtuta baldin badago ere, legeak heriotzetik edo gaixotasn ebidenteetatik gordetzea bilatzen dutela, lege minimoak suertatzen dira. Kutsadura luze eta dejeneratiboetatik ez dutela gure gorputzak libratzen. Gainera prozedura biokimiko gehienek denboraldi luzeetan duten erantzunari buruz ezer gutxi ezagutzen da, gure osasuna kontrole gabeko bilakaera baten pean gelditzen delarik.

Orain dela ehun bat urte hasi zen gizona lurra ongarrri kimikoen erabiltzen. Atzeneko nazioarteko gerla eta gero, lehergailuak egiten zituzten industriak, bermoldaketak behartuaz, pentsua produzitzera bihurtu zirenean, izan zuen ongarrri kimikoen erabilpen honek bere behin betiko bultzada.

Lurra lantzeko sistimatik hasi eta azkenik botatzen dizkion koloreztatzaileetara kimika artifizialez erasotzen zaio lur-emaitzari.

Ongarrri kimikoek haseran emaitzen sorrera lastertu eta gehitu egiten badute ere lurra desorekatu egiten dute, bere oreka naturala galdu araziz.

Gainera ongarrri kimikoak erabiliaz oligoelementuak gutxitzen dira eta hauek gizakien

defentsa naturaletako beharrezkoak dira (adibidez orain modan jartzen ari diren magnesio gatzak, janarietatik at hartzea, janariak beraiek dagoeneko ez dutelako eta gure gorputzak beharrezko duelako).

Landareak gero eta defentsa gutxiagorekin, gero eta ahulagoak gertatzen dira parasitoen esku gelditzen direla. Eta horren aurka pestizidak botako dituzte.

Hauek oso toxikoak izanik ere, parasitoak gero eta indartsuago bihurtzen direlako gero eta indartsuago behar dute izan, boro-bil bizioso batetan eroriz.

Pestiziden arrastoak jakietara igarotzen dira eta gainera elikaduraren katean montoikatuz, hau da, urak duena baino 20.000 bider gehiago arki daiteke algetan eta arrain txikiek oraindik gehiago kontzentratzen dute dosis hau. Handinengan askoz ere dosis handiagoetan arkitzen da. Kate guzia kutsaturik geldituz.

Aberegintzan ere horrelako kutsaketa prozedura bat arki dezakegu. Industriak abere asko toki txikietan egotea eskatzen du eta gainera azkarren eta gehien gizentzea. Egoera horretan har ditzaketen gaixotasunen aurka

antibiotiko pilo bat botatzen dizkiete gero beren haragi, esne eta arraultzeek haren aztarrenak agertzen dituztelarik. Gizen-tzeko berriz hormona pilo bat.

Argiñanok hain gustoko duen adibide bat jarraituz oilotegietako oiloak hilabete batetan hiru kilo pentsuarekin kilo eta erdikoak izatera iristen badira, laster aski ikus dezakegu zer den guk jaten duguna. Hobe dugu Argiñanoren ustez baserriko oiloei argazki bat atera eta argazkia jan oilo horiek jan ordez.

Egoera honek guregan duen arrakasta latza izan daiteke. Alde batetatik abereen haragian gelditzen diren antibiotikoeek erresistentzia sortzen dute gure gorputzan eta gaixotzen garenerako soluzio falta. Esteetako flora delakoa ahuldu egiten dizute, dijestioak txarragotuz eta azkenik gaixotasun kardiobaskulareak sortzen dizkizute.

gehigarriak

Gehigarriak botere elikagarriak gabeko elementu kimikoak dira, jakiaren ahalmenak denbora luzean iraungarri bihurtuko dutenak, nahiz itxura aldetik, nahiz zapore edo usain aldetik.

Batzuek beharrezkoak suertatzen dira gaur egun. Jakiak produzitzen dituzten fabriketatik jaten duenarenganaino iritsi arte iraun behar duelako. Beste batzuek hala ere salgarriak izateko botatakoak dira. Gehienetan jendearengan elikadura maila ohitura txarrak sortuz gainera.

Aipagarriak ditugu bi kasu.

Bata mentarekin gertatzen dena, jende gehienak menta berdea dela uste badu ere menta zuria da izatez. Koloretzaileak sortzen du kolore berdea. Jendea horretara ohiturik dagoenez koloretzaile berdez josia hartzen dugu.

Ogietan ere halako zerbait gertatzen da. Ogirin askorekin egindako ogi trinko baten itxura ogirin gutxiarekin lortzeko beste gehigarri batzuek erabiltzen dira.

Gehigarri hauetako batzuek,

gorago esan bezala iraungarriak dira. Gehienetan jakiak berak sortzen dituen mikroorganismoen biderkaketa geldituz. Beste batzuetan prozedura fisiko ordez edo hauek lastertzeko erabiltzen dira (pasteurizaketa, estirilaketa) berez egokiagoak balira ere, beste haiek garestiago gertatzen direlako.

Gauza hauen arriskua ulertzeko adibide bat. Azido benzoi-koa erabiltzen da arrain kontserbak, gasa duten edariak edo maionesa, iraungarri bihurtzeko. Oinarri bezala pertsonak kiloko egunean 5 m. gr. har ditzake denbora luzean beregan gaitzik sortu gabe. Adibidez hogeikilotako ume batek 100 m. gr. besterik ezin ditzake har egunean. Baina ume horrek egunean arrain kontserban 100 gr., naranjada bat eta 50 gr. maionesa hartzen baditu iadanik 200 m. gr. hartuak izango ditu.

Eta horrelako adibidetaz beterik daude elikadurari buruzko liburuak.

Tabakoarekin, tabako kaxetan herri batzuetako industrialei «kontuz!» jartzera behartzen bazaie, laster jaki guzien pakete txo politak «kontuz!» bat beharko dute.

Bainan jarrai gaitezen aurrera. Bainan lehenik ohartxo bat jarriaz. Ez dugu datu hauekin inor gehiegi beldurtu nahi eta esan beharra dago inor ez dela —kasu batzuetan ezik— hone-lako janariak janz derrepente hilgo. Noski. Urteak soberan bizitzea posible dela, eta ditugun lege politak betetzen badira, are gehiago. Bainan gaur egun urte horietara iristen den jendea osasuntsuago bizi zitekeela, alajaina. Arazo hauek zuzenduz ere hilgo gara guziok noski. Bainan egungo arazoa dugu ahalik eta hobekien bizitzen saiatzea. Eta jakinaren gainean egonik bakoitzak hauta dezala... hauta daiteken mailan behintzat.

Haria jarraituz gero oxidatzearen aurkako gehigarriak arki ditzakegu. Askotan kalitatezko produktoak erabiliz gero beharko ez liratekeenak, bainan

kalitate eskaseko janariak mantentzeko beharrezko gertatzen direnak.

Usaina sortzen duten gehigarriak mila sor daitezke mimikaren bidez. Zenbat diren ez badakigu ere, pentsa 1.500 baino gehiago direla debekatuak daudenak. Hauek koloretzaileek bezala salgarri bilakatu nahi dute produktoa. Badirudi erabiltzen diren artean dosis handiak erabili beharko liratekeela arriskugarri bihurtzeko bainan dosis txikiak erabiliz ere luzaro erabiltzeak zer ondorio ekar lezakeen ez dago oraindik nahiko garbi.

Koloretzaileak dira arrixugarrienak. Hauek ere botere elikagarriak gabekoak dira. Gehienak azoikoz osaturik daude eta beren toxizitatea oso handia da, horregatik hain zuzen batzuek debekaturik daudelarik dagoe-

neko. Kantzerra edo minbizia sor dezaketeela eta...

Hau guzia jakin eta gero zenbait ohar atera ditzakegu gehigarri buruz.

Alde batetik ezin pentsa dezakegu hauen beharra gutxituko denik behintzat erabat bizimoldeak aldatu arte. Horretaz helburu hauek ahalik eta gutxien eta hobekien erabil dezagun eskatzea izango litzateke. Hau guzia irakurri ondoren eskula ezer gehiago ez jatea pentsatzeak ez bait du irtenbiderik ematen ere.

Jakien kontrolea erakunde zentzudun eta independente batzuen eskuetan egotea eskatu behar genuke.

errefinaketa

Janariaren kutsatzea eta deje-

neratzea beste bide batetik ere badatorkigu. Gero eta jaki «garbiagoak» datozkigu. Teorian eta kimikoki garbiago eta puroagoak omen dira, baina honek janariaren botere elikagarria gutxiaraztea esan nahi du. Gehiegitan bere balore elikagarria aldatuz gainera.

Adibide bat: ogi zuria. Ogi kimikoki tratatutako garitik dator, eta horretaz, bere ahalmen elikagarria haseratik ahuldua datorkigu. Hazia iraunkor gertatzeko legeak baieztan duen produktu batzuekin gordetzen da. Moltura delakoa zilindro metaliko batzuekin egiten da, oinarri proteikoa duten zelulak ireki gabe xehetuz, horretan osasunerako hain beharrezko ditugun aminoazidoak galduz. Zernidoa delakoaren bidez, oinarri proteikoa eta jermena erabat galdu arazten da, hau da, gariaren balore elikagarrienak. Amasadoa presakaegia egiten da eta fermentaketarako legami kimikoa erabiltzen da. Azkenik ogiari gehigarri kimikoak botatzen zaizkio irin gutxiagoz esponjosoagoa bihurtzeko.

Azkenerako ez du ia ahalmen elikagarriarik.

Normalki erabiltzen den ogi zuri horrek dijestioa txarragotzen du eta gaixotasun askorekin zerikusirik baduela dirudi.

Bakoitza bere erara olio errefinatuak, gatz errefinatuak, azukre errefinatuak, denek dakartzate eragozpenak gure osasunerako. Eta ez ahanzi gaur egun hauek direla gure sukaldean oinarritzko janariak.

postrez...

Honaino zenbait adibide. Gaia oso zabala da eta atal ezberdinetatik har daitekeena gainera. Bibliografia piloa arki dezakezue nahiez gero eta ez daude, gure ustez, denak soberan idatziak.

Elikadura ezagutzea, janari bakoitzaren ahalmen elikagarriak; gizonak zein proportziotan behar dituen batzuek eta besteak; giza moeta desberdinek (ohitura desberdinetakoak, egu-

raldi desberdinak nozitzen dituen gizarteak, langintza desberdinekoek) zer eta nola jan behar duten. Bakoitzak bere fisiologia ezagutzeko zer egin dezakeen. Nola mehetu, nola gizendu... etabarrak.

Argi egotekotan gauza bat dugu garbi: geure gizarte honek ohitura berrietara bultzatzen gaituen neurrian, ezjakintasunak gure osasuna kateatu dezakeela neurri batetan ala bestean. Eta zerbaitek kezka sor badezake geure osasunak baduela arrazoinik gehien. Ezen ezin dugu sinetsi osasunik gabeko pertsona libreetan. Eta hor gehienak analfabeto.

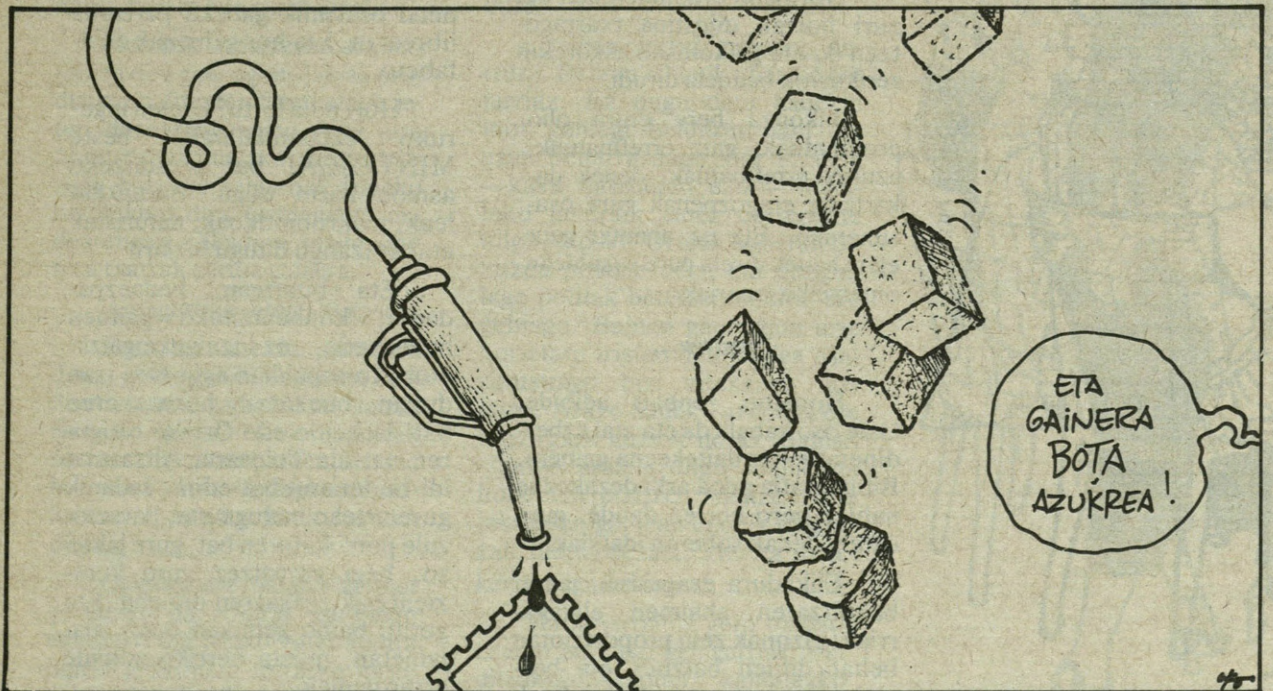
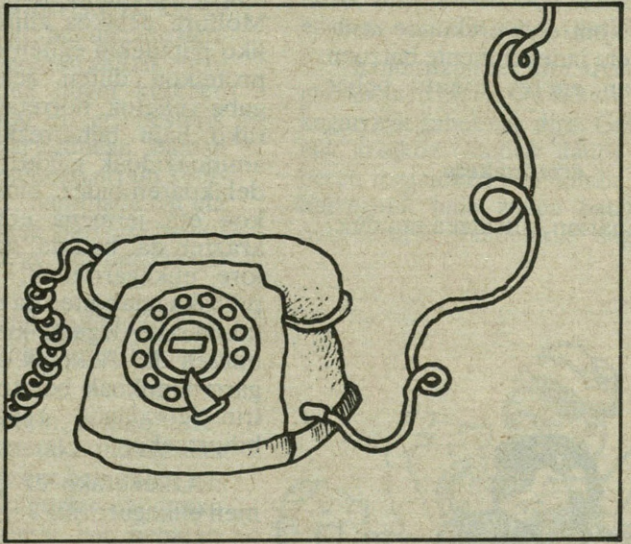
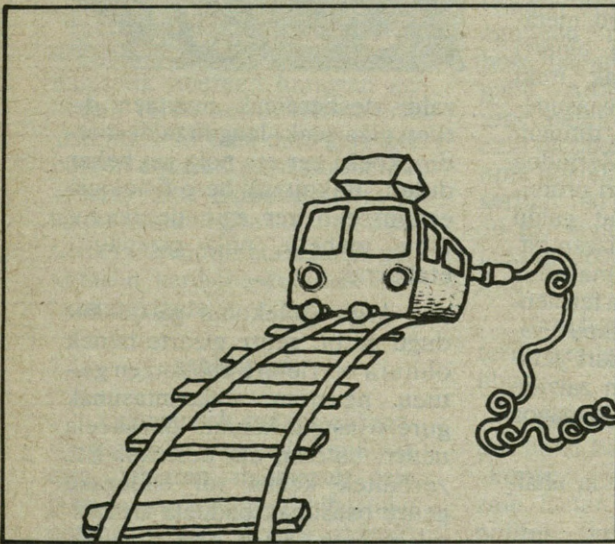
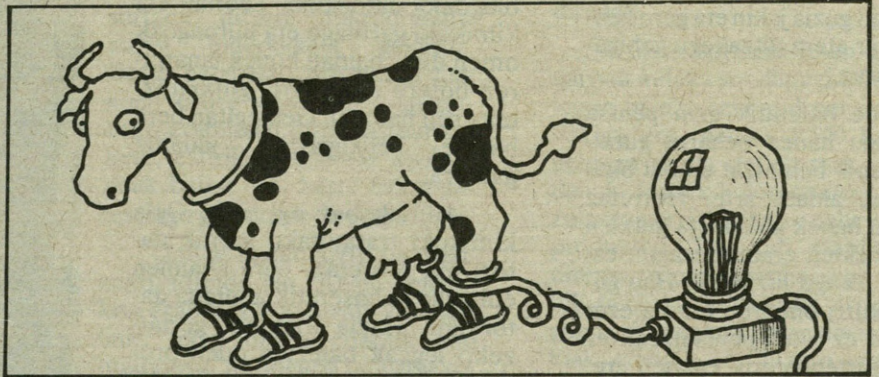
Hori nola lortu? Dieten inguruko eztabaidatarako beste MINTZAGAI bat prestatzeko asmoa hartu dugu. Barazkijaleak, makrobiotikoak, naturistak etabar izango ditugu hizlari.

Eta bitartean, badaezpada ere, konbentzituko gaituen beldur edo... ez litzaiguke gaizki etorriko aspaldian egin ezin izan dugun bueltatxo horietakoren bat: Lekeitio edo Orioko bisiguren bat ala Tolosara, Altsasuko idi txuletaren bat edo... Iadanik gure artean badugu eta, barazkizale porrokaturen bat, gure jakiei so, begi zorrotzez gure kontzientziak zirikatzen dituen. Eta gutitu baino gehitzen doaz, alajainetan, moeta berriko adibide arraro hauek.

Gureak egin al du?

PREZIOAK
↑
S

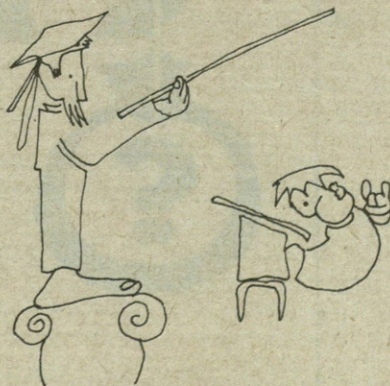
pedagogia berria hobe ala...?

ELHUYARREKO: L. M^a. BANDRES

«The international English Journal»-ek joan zen Urriko zenbakian, argitaratu duen Mary Gribbin-en «Granny Knows best» (Amonak hobeki daki) izendatutako lanean, hezkuntzaz arduratzen diren zenbait pertsonarentzat argigarriak izan daitezkeen ondorio batzuk dakartza. Ondorio horiek, inongo eztabai-datan sartzeko asmorik gabe, hona ekarriko ditut. Beraz, lan hau esandako artikulua laburpen bat izango da, eta ez beste. Hori dela eta, hemen azaldutako ideien zuzentasuna ala okertasuna goian aipatutako artikuluari dagokio.

Dirudienez hezkuntzan ere modak daude eta askotan sistema berri bat abiatzen da bere ondorioak ondo ezagutu gabe. Lehen esaten bazen «nire amarentzat ona zena niretzat ere ona da» orain hori, besterik gabe, baztertu behar dela dirudi eta beraz, azterketa sendo bat egin gabe zenbait sistema pedagogiko berri plazaratua izan da. Baina, zuhurki jokatu nahi baldin bada, sistema baten edo besteren lehentasuna erabaki behar bada, dagoen bide bakarra sistemak elkar alderatzea da. Gaur egunean pedagogia berriaren eta zaharren bidez hezitutako taldeak badaudek eta esandako alderaketa egiteko aukera zegoenez gero, egin izan da.

Lan hori Sussex Unibertsitateak egin du Brighton-en. Horretarako, eskolaurreko bi talde hartu ditu; horietako batetan hezkuntz bidea guztiz klasikoa zen. Bestean, berriz, oraingo pedagogiarena. Bigarren taldean gerrajostailuak debekatuta zeuden, adibidez; bestean, aldiz, bakoitzak nahi zuen jostailua eraman zezakeen (eta askotan haurrek gerra-jostailuak aukeratzen zituzten, noski). Ikertzaileek oldar-jokaerarekiko bi taldeen arteko desberdintasunak aztertu zituzten. Baita talde bakoitzaren barenean nesken eta mutilen arteko jokaera desberdinak era (aztertutako taldeetako haurren adina 2 eta 4 urte tartekoa zen). Halaz ere, desberdintasun handienak ez zeuden talde batetako nesken eta mutilen artean, bi talde osoen artean baizik.

Pentsa daitekeen bezala, talde bakoitzeko haurren jatorria, maila ekonomikoa, etxeko giroa. e.a. aldeztatik estudiantua izan zen eta, batzaz beste, bi taldeen eskolako giroa ezik gainerantzeko baldintzak nahiko homogeneoak ziren.

Talde bakoitzeko eskolagiroa oso hertsiki kontrolatua izan zen. Esan dugun bezala, pedagogia berriko taldean ez zegoen gerra-jostailuak eramaterik, horrekin batera, ez zeukaten hamaiketako eramaterik ere; aldiz denentzat hamaiketako berdina gertatzen zen. Talde klasikokoek nahi zituzten jostailuekin batera bakoitzak jateko nahi zuena eramaten zuen. Talde «berrian» hezi-jostailu askorekin batera kanpoaldeko jolasleku zabalak zeuden eta zainketa zuzena, hots, gain-gainekoa, minimoa zen zitaratean; talde «zaharrean» jolasketa gehienak etxe barnean egiten ziren eta zainekta oso bertatik egiten zen, gainera. Zainketa hori zela eta, haurren jokabidea zeharo finkatuta zegoen, talde zaharrean, noski, eta markatutako jokabideekiko egindako okerrak berehala zigortuak. Talde berrian, aldiz, haur batek akerkeria bat edo, egiten bazuen, irakasleak esan eta arrazonatu egiten zion egindako hutsa (askotan, biktima inongo kontutan

hartu gabe) hurrengo batetarako gogotan izan dezan.

Eta zeintzuk dira ondorioak? Talde berriko haurrak besteak baino paketsuagoak eta lagunartekoagoak al dira? Bai zera! Alderantziz. Hauen aurrenetako ekintza bat gerra-jostailu ez diren jostailuak gerrarako egokitzea izan da. Debekeatutako fruituaren gozotasuna! Beste taldeko haurrek, aldiz, gerra-jostailuak askotan gerra ez diren beste jolasketetan edo etxeko oroigarri bat bezala erabili dituzte.

Egindako ikerketek beste ikerketek emandako ondorioak azpimarratzen dituzte: neskek (%80) mutilek (%70) baino gehiago hartu dute parte talde-jolasetan, eta mutilak (%24) neskek (%16) baino gehiago ikusiak izan dira jolasak begiratzeko parte hartu gabe.

Beste aldetik, ohizko eritziaren arauera, talde bakoitzeko mutilak neskek baino gogortzaileago izan dira, baino halaz ere, desberdintasun handiena bi taldeen artean dago: Talde «berriko» neskek talde «zaharreko» mutilak baino askoz gogortzaileagoak dira. Azkeneko taldean bost ekintza gogor baino gehiago ez zegoen bitartean (hiru mutil eta horietako bi, bi aldiz) bestean ehun eta hogeitamaika izan ziren. Ikus taula:

EKINTZA GOGORRAK

TALDE «BERRIA»:

Mutilak	5
Neskek	0
Guztiz	5

TALDE «ZAHARRA»

Mutilak	89
Neskek	42
Guztiz	131

Emaitza hauek talde bakoitzean zortzirehun behaketaren ondorioak dira. Talde berriko bostak ahozko gogorkeriak ziren; aldiz, bestekoak nesken artean 42tik 34 eta mutilen 39tik 56

muturrekoak tartean zeuden. Talde honetako haur batek 20 gogorkeria egin zituen, baina beste gogorkeriak oso uniformeki banatuta zeuden.

Beste aldetik, talde zaharreko haurrek jolasteko talde handiagoa (hiru edo bost haurrekin) osatzen zuten besteak baino (hemengo honetan gehienetan binaka jostatzen zuten).

Beraz, bi talde horien arteko jokaerari buruzko desberdintasunak nabari-nabariak dira, nahiz jolasketa aldetik, nahiz lagunartekotasunaren aldetik. Dirudenez, talde zaharreko haurrak beste taldekoak baino alaiagoak ere badira. Eritzi hau eta behaketak lehengo bideko hezkutzaren ondorioekin ados daude, hauen arauera, haurra alaiago eta seguroago aurkitzen da erregelak eta erregela horiek betetzen ez dituenen baino, hots, gida edo araudi finkatu bat ez duenean baino.

Azkenik, inguruaren garrantzia azpimarratzen da. Bedi eskolako giroa inportantzia handiena duena, bedi etxekoa; inguruak eta oinarritzko desberdintasun abiologikoek garrantzi oso handia daukate haurraren jarrera eta jokaerarekiko.

Beraz, irakaskuntzan ari garenok atera ditzagun kontuak!

proiektu global bat: integrazioa

Ikus **Politika Hiztegia** (UZEI/Elkar, 1980) zer den integrazioa. Ondo dago, inposaketarik ez dela egongo, esatea, Euskadi birreuskalduntzeko. Baina zenbait inposaketa modu egon beharko duela, denok dakigu, birreuskalduntze asmoak efektiboak izango badira. Ezer lortzekotan, integrazioa eragingo duten kanpoko faktoreak beharko dira. Eta, bigarren, kontzientziatiko edo norberagandiko faktoreak beharko dira: helburuaren kontzientzia, gogoia.

integrazioa

Mila aldiz eta mila eratan esan da, komunitate txikitua gara. Euskal Herriaren oinarri-oinarrizko problema bere zeharoko desintegrazioa dela.

Euskara jakin nahiko luketenen zifrak oso altuak dira Euskadin, inkestek diotenez, jakin badakigunonak franko apalak diren moduan. Laster jaitsiko dira haiek ere.

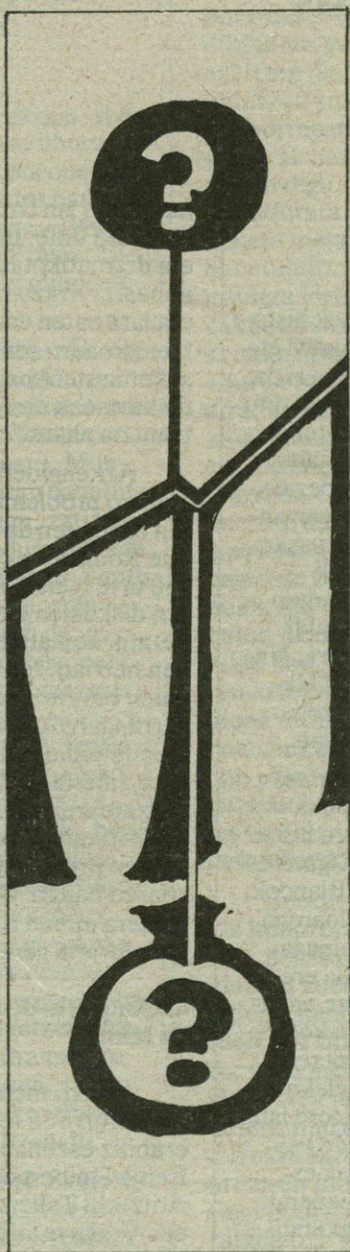
Baina, desanimatuko diren ala ez, zer da jakin nahi harek funtsean adierazten duena? Horiek ez dute euskara jakin nahi, hizkuntza zahar, beneragarri eta ez dakit nolako bat omen delako, hemen daudelako eta integratu egin nahi luketelako baino. Integrazio bide gisa nahi dute euskara. Eta euskara ikasteko, nekoso denez, desanimatu egingo balira ere, integratu nahiak ez luke sentidoa galduko. Alde horretatik motibatu beharko da euskarari ofizialki laguntzea, arrazoi kulturalen eta historikoen aldetik baino gehiago.

PNVeren Agiria

Ez dago banatzerik euskara indartzeko asmoa (kasuan, bi-

rrreuskalduntzekoa) eta integrazioaren ideia. Elkar esplikatzan dute.

Ez dut ezer berririk esaten. Euzko alderdi Jeltzalearen **Jokabidea** Agirian, 1977, 25, ederki

azaltzen da birreuskalduntze/integrazio lotura hori; «Propugna (EAJ) la Ikastola Nacional como medio de integración cultural de todos los vascos».

Lastima da idea hori, okasioa etorri denean, euskararen aldeko eta birreuskalduntzeko kanpainan, Parlamentuan eta, ez gehiago desaroilatu izatea.

Proiektu sozial orokar batetan

Integrazio kulturalak integrazio sozial orokaorago bat eskatzen du. Hau da, euskararen bidez bakarrik ez da lortuko integrazioa. Ezin esan genezake guk integrazio programa global hau nola taxutu: Probintziak elkarren artean, probintzia eta hiriburua, auzoak eta hiria, etab.. urbanismoa integrazio arazo bezala, abusadio antiekologikoak desintegrazio faktore bezala, etab. Politikoen lana da hori. Alderdien eta ideologiaren arabera desberdinak izango dira proiektuak. PN-Veren aipatu Agirira mugatuz, bada han holako proiektu batetan artikulatu ahal izango litzatekeen nahikoa puntu: ik., adibidez, **Economía, Sociedad y Cuadro de Vida** atala (or. 117 hur.). Printzipio gisa ere: «el PNV aspira a la constitución de un orden socializado, que permita la configuración de una sociedad liberada de toda forma de opresión y el establecimiento de unas relaciones solidarias entre los hombres de la comunidad vasca y entre ésta y la comunidad internacional» (or. 71/72).

Barkaziorik ez lukeena, beren buruak sozialista aitortzen dituzten Alderdiek planteamenduok ez gehiago desaroilatzea litzateke.

JOXE AZURMENDI

Antzerkia

Lebel Blanco: «UTRIMQUE RODITUR» eta taller de teatro: «BANQUETES de AMOR y de RISAS»

MIKEL ANTZA

Hilabetea igaroa dugu Euskal Herriko Antzerki Taldeen II Erakusketa ospatu zenetik. Antzerki erakusketa honi eskeinitako hirugarren eta azken artikulua hau nolabaiteko polemika sortu zuten bi taldeen emankizunei buruz doa. Lebel Blancoren «Utrimque Roditur» eta Taller de Teatro de la Universidad de Lejona-ren «Banquetes de Amor y de Risa».

Lebel Blanco Irui-neako taldearen emanaldiak itxurazko arrakasta izan zuen Tolosan, baina Donostian eman zuenari buruz kontrako iritziak entzun genituen. «Utrimque Roditur» obrak tekniko fitxa zabala eskeintzen du, baina obran atentzio gehien deitzen dutenak argi jokoa eta musika dira, izan ere hauek dira eszenatokia betetzen dutenak, jantzi hauek kenduz gero, hiru artefakto mugikorrek osatzen dute obraren eskeletoa, oholtza. Hiru tresna ho-

rien mugimenduak historian zehar garamatza eta paralelismo bat ageri da; herriak mugiarazten ditu tresna horiek, historia mugiarazten du, nahiz eta protagonista bezala beste pertsonai «garrantzitsuagoak» ageri askotan. Tresna horiek errege, eleiza, jauntxo eta herriaren hitzaldi toki bilakatzen dira, Nafarroaren, Euskal Herriaren historian zehar egiten den ibilaldian.

Larrainzarren testuari jarraikiz epoka batzu eta gertaera historiko batzu biziki igortzea lortu du Lebel Blancok, akelarre-inkisizioarena litzateke agian aipagarrienetakoa. Hala ere marroia da kolore nagusia jantzetan eta koloretasuna argiek ematen dute. Egitura soileko obra honetan aktore lan aipagarriak daude baina gidoiak berak eskatzen duenez paperak etengabeko aldaketan daude. Beraz, Redín eta Larrainzarrek, Lebel Blankok, gaurkotasan

UTRIM- QUE RO- DITUR

haundiko lan bat eskeintzen dute, umorea eta dramatikotasuna nahasiz. Arazo historiko eta latz baten eszenatzea, koadro eta konposaketa estetikoaren bidez, diskurtsoak daukan garrantzia ahanzi gabe.

Azkenaldera gaur egungo problematikarekin bat egiten du «Utrimque Roditur»-ek, azken 150 urte hauen borrokaren diskusioa alde guztietatik atakatua izan den herrian, hiru pertsonaien bitartez azalduz, gerra, gerrilla, pentsamendu politikoa, karlista, liberala eta enkaputxatuaren artean elkarkritikatua, beti herriaren presentzian, herriaren baitan. Geroaren galdera airean ez eta zolan lurjota geratzen da.

«Banquetes de Amor y de Risa»

XVIII. mendeko eta Luis Iturriren testuak erabiliz eszenatu ziren Leioa Unibertsitateko Antzerki Tallerrekoak eta Akelarre taldeko partaide batzu. Hasera baitetan irrifarrak sortu zuten, baino azkenerako

grotesko eta aspergarri bilakatu ziren lau txiste luze osatua dago «Banquetes de Amor y de Risa». Orokorki, akto-reak berak beraien paperetan gustora ez daudenaren inpresioa egiten du.

Lauetan montaia freskoena Luis Iturriren testuan oinarritutakoa ez da itxurazko azertu batzuk lortzetik harantzago joaten. XVIII. mendeko testuei dago-kienez izan litezke testu grazioso batzu, baino gatza eta piperra falta zaie, agian eszenatzearen arazoa da: eszenarioak girotze aberatsago bat beharko luke ikusle-goa ere girotzeko. Obra guztietan zehar atzeman daiteke aktore batzuren lana hertsiegia dela, detaile berberak errepi-katzen dituzte behin eta berriz, nahiz eta pertsonaien izaera aldatu. Tarte-ka, hala ere, badago karakterizaketa lorturik. Montaia honekin Leioako Unibertsitatekoak eta Akelarreko partaideak eskasean gertatzen dira baino aurretik zehar aukera hobea-gotzeko bidean.

GEORGE ORWELL

XABIER ETXANIZ

George Orwell, Eric Blair-en izengoitia, Indian 1903an etorri zen mundu honetara, Ingalaterrara joan ondoren Eton-en ikasi zuen gero berriro Indiara itzultzeko. Bere bizimodua nahiko aldrebesa izan zen, bizibidea aldatzen etengabeki, polizia, liburusaltzailea, maisua, kazetaria, eta azkenean nobelagile eta kritikatzaileria. 1936an Españako anaiarteko gudan errepublikanoen alde borrokatu zuen; gudan izan zituena harremanak eta gertaerak, «Homenage to Catalonia» liburuan jartzen ditu, orduan zegoen giroa eta eztabaidak (komunista, anarkista eta troskisten arteko borroka). Eta bere esperientzia bai borrokatzen bai P.O.U.M.-ekoekin, hauen milizian borrokatu baitzuen, kontatzen ditu. 1940tik 1943ra BBC-n aritu zen, politika eta literatur komentariozko aldizkari baten zuzendari jarri zuten, eta 1947-tik hil arte hiru urte geroago, ospitalean egon zen tuberkulosiatik. 47 urte zituelarik eta bere izena munduan zabalitzen ari zenean hil zen. Bizitza oso aberatsa izan zuen eta jaso zituen esperientziak liburue-

tara eraman zituen. Hala eta guztiz bere liburu ezagunenak eta onenak fikziozko liburu bat eta fabula bat dira, «1984» eta «Animal Fram». Liburu hauen bi milioi ale saldu dira.

«1984» liburua urte horretan munduan zer gertatuko den kontatzen digu (orain 25 urteko pentsamoldean). Mundua hiru zatitan banatuta agertzen zaigu, zati bakoitza diktadura bat, eta pertsonaia Sinston Smith polizi gizarte horren aurka agertzen da, gizarte diktatoriala, pertsona guztien bizi pertsonalean sartzen den gizarte, dena eta denak kontrolatzen dituen. Winston Smith-en bizitza drama bat da, bere pertsonalitatea salbatzeko ahaleginak, bere oposizioa kontrolari, bere askatasun egarrria. Liburuan ere zenbait gertaera eta aipamen bagergarriak agertzen dira; baina dena drama giro horren barruan, satira dramarekin kontrastatzeko erabiltzen du.

Orwell-ek fikziozko nobele bat idatzi zuen, baina nahiko errealista mundu honen eboluzioa ikusiz gero. Munduaren banaketa gero eta gar-

biagoa, jendearen kontrola, informazioaren erabilera, etabar; gizarte kontrolatu diktatorial batera doa dena. Liburuan Orwellek aipatzen dituen gertaerak kontutan hartzekoak dira.

«Animal Fram» berriaz metafora bat dela esan dezakegu. Orwellek liburu hau idatzi zuen Errusiako diktadura kritikatzeko, baina ez du Errusiako diktadura kritikatzeko soilik, boterearen ustelkeria eta diktadura guztien aurka azaltzen da. Orwellek iraultzan sinesten zuen eta horregatik abisatzen gaitu, Errusiakoa kontatzen digu, iraultzatik diktadurara egon den aldaketa metafora-alegia bat erabiliz. Abereek iraultza lortu dute eta gizakiari irabazi diote, pisikanaka abereen artean «buru» batzu agertzen dira, asnabladak, eboluzioa, lanak, eztabaidak, eta azkenean indarrez txarri batek boterea hartzen du, gizakiekin harremanaz jartzen ta hasieran baino okerrago bukatzen dute. Esaldi batek laburtzen du eboluzio hau, iraultza ondoren «Abere guztiak berdina dira» jartzen zuten bukaeran norbaitek hau erantsi zion: «Abere guztiak berdina dira baina batzu besteak baino berdinagoak».

George Orwell idazle konprometitua izan zen, pentsatzen zuena idazten zuen eta askotan oztupo handiak izan zituen, «Animal Fram» liburu konkretuki lau argitaletzek atzera bota zuten, Ingalaterra eta Errusia harremanetan ari ziren momentu batean liburu hori argitaratzea oso arriskugarria zen. Orwellen estiloa bizia, arina eta ulergarria da, irakurleari liburu

irakurtzera behartzen, mezu politikoa zabalitzen du literatura eginez; liburuaren haria jarraitzea bortxatzen dizun estiloa.

Orwellen pisua gaurko gizartean nahiko inportantea da, bere liburuak oso zabalduak daude, 1945etatik 1950etara «Animal Fram» hamasei hizkuntzetara itzuli zen, lan hau dibujos animados delakoetara ere eraman dute, Beltzaren «Euskadi 1984» liburu ere Orwellen «1984»-tik aterata dago, Orwellek bere azken urtetan egin zuena Beltzak orain eta hemengo giroa begira egin du. Biek muga bat jarri dute 1984an eta fikzio-errealitate horretan beren ikuspegiak azaldu.

Liburuak erraz irakurtzen dira eta «Animal Fram» euskaratua dago, Hordagoko Tximista saillean («Abereeneko iraultza») eta laster argitaratzekotan dago ELKAR ere. Ez dakit gure literatura horrelako gauzak egiteko moduan dagoen, baina argi dago plangintza baten beharra itzulpen lanean. Originala eta gaztelaniaz irakurri ondoren euskarazko itzulpen honek (Hordagokoak) asko galtzen duela iruditzen zaiz, ni neu ez nago oso ados itzulpen libreegi horrekin nahiz eta orokorki mezu bera esan. Baina hau beste saltsa bat da eta itzulpeni buruz asko dago hitzeginetako. Ea ELKARekoek zerbait hobeto egiten duten.

Zinema

segoviako ihesketaren seme guapoa

Segobiako ihesketa famatua filmara eraman nahiaz hor aritu dira Tolosako eskolapiotan gartzelaren erreproduzioa egin eta gero berrehun bat langile, euskaldun eta kanpotar, Euskal Herriaren historian hain aipagarri gertatu zen ekintza hura berpizten.

Anjel Amigo euskaldun kazetari, idazlea, izan da bere «La fuga de Segovia» liburua bizirik ikusi nahiaz, tresnaz aldatuz, filme-egintza arlo berri horretan sarturik, promotore papera hartu duena. Imanol Uribe —«Proceso de Burgos» en zuzendaria— filmearen zuzendari.

Anjel Amigo gidoi prestaketan hasi zenetik bi urte igaro dira. Bi urte hauetan makina bat izerdi eta arrisku igaro ondoren ideia errealtate bihurtu da. Ez edozein modutako errealtate gainera. Euskal Herriko filmegintza txiro eta ahul honetan egin den filmarik garestien, konplikatuena eta askoren ustean onena burutu dute eta.

Hurrengo iraile-rako, Donostiako Zinemaldian osorik ikusteko aukera izango dugu denok. Eta aurreritziari kaso eginbehar badiogu behintzat, ahozabalik, txudituta, liluratuta gelditzeko aukera izango dugu.

Historia hura, irratia-ri belarria lotuz, ea de-

nok ihes egitea lortuko zuten esperoan, urduri, bizi izan genituenak berpiztuko zaizkigu gure bihotz eta buruetan.

Besteak, lehenago, filmea egin duten bitartean berpiztu ahal izan ditzen eran, filme horretako zenbait partaide, eta Anjel Amigo bera ere, ihesketako protagonista izan bait ziren.

Filmean aktore bezala hala ere, beste profesional eta ez profesionalak ere hartu dute parte.

Aktore profesionalen artean Xabier Elorriaga aukeratu dugu elkarriketarako. Bere esperientziak zenbait filme hemendik kanpo bizi izan ondoren lekuko berezi bilakatzen bait du gaurko gai hau aztertze-ko unean. Bera eta Anjel Amigo jarri ditugu mikrofonoaren aurrean.

Filme honen eraketarako erabili duten Mari Kristina Ostaturko gela batetan, paper eta liburu- inguraturik hartu gaituzte euskal aldizkariari erantzuteko pres agertu

zaizkigun filmelariak.

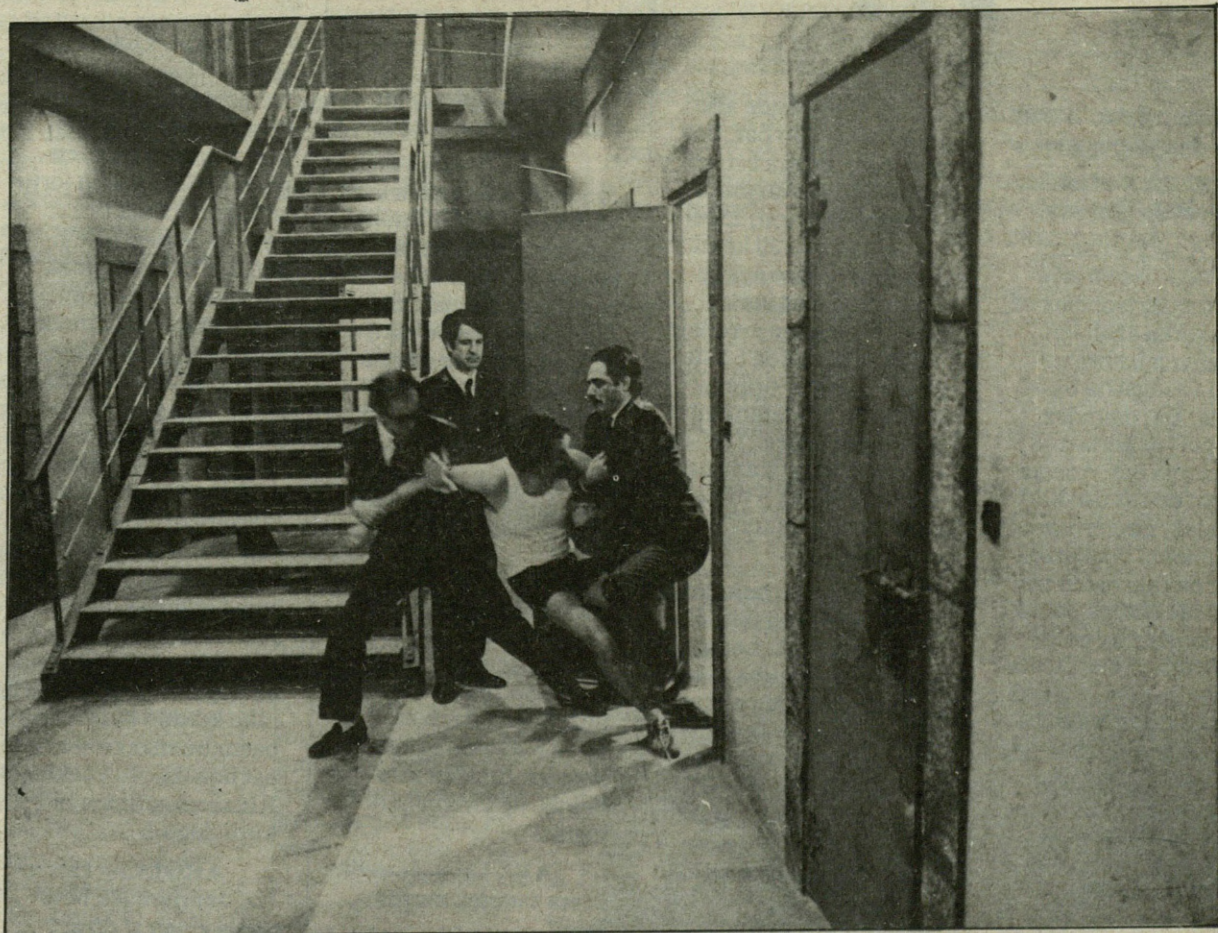
Ostatu dotoreek sortzen dizuten errespetoa laister uxatu dugu elkarriketa atsegin baten poderioz.

ARGIA.— Anjel, nori bururatu zitzaion Segobiakoaz filme bat egitea?

A.A.— Ba, orain bi urte, Imanol Uribek esan zidan gai interesgarria zela filme bat egiteko eta ea ausartuko nintzen horretaz gidoia idaztera. Baietz esan nion, eta hor aritu nintzen urte betez gidoilari ofizioa ikasten, honetaz ez bait nekien ezer eta. Gidoi batzuk eskatu nizekion teknika ikasteko, erritmoa, musika, dekoratuak, interpretazioa, kolorea eta guzti hori kontutan hartu behar bait da gidoia idazterakoan.

Urte hartan lau bertsio desberdin egin genituen. Bat bukatu ondoren, Imanol eta bion artean estudiatzen genuen, aste betez entzeraturik, eta hor erabakiz aldatu, zer luzatu, etabar.

Lehenengo gidoiean dena jarri nuen, liburua idazterakoan erabilitako materiale guztia, nere esperientzia, 20 orduz besteena zintan grabatutakoa.

Honela 6 ordutakoa atera zitzaigun. Bagene-kien guk hori lehenengo saioa zela.

Gero gidoia Parisa, Madrila, Bartzelonara bidali genuen han jendeak ikuspegi profesional batetatik azter zezan.

ARGIA.— Zein jenderi bidali zenioten, bada?

A.A.— Ba, produktoreei, gidonistei, idazleei, profesionalak batetik bat. Batez ere, guk aukeratutako kritikoak Euskaditik kanpo bizi ziren, nolabait distantziatzen zuten batekin ikus zezaten, filme bat bezala. Gutxi gora behera, guztien kontseiluak antzekoak izan ziren.

ARGIA.— Eta hi, Xabier, nola sartu hintzen asunto honetan?

XABIER ELORRIAGA.— Ni Euskal Telebista-Irrati Eskolan edo horretan nengoen. Dirudienez Anjel Amigo eta Imanol Uribek beren artean pentsatua zuten dagoe-

neko, eta egun batez ka-lean arkitu eta filmearen asuntoa aitatu zidaten. Nik itxurazkoa ikusi nuen. Aurretik galdegini nien ea filmea tesis politiko baten agiria zen, eta ea kooperatiba zen ala ez.

Zeren krisisarengatik eta, azken aldi honetan kooperatiba asko sortu izan da, baina inor gutxi ibili da ondo. Eta horretan nahiko errea nengoen. %90 gaizki doaz. Harremanak ere produktora batetakoak baino txarragoak izaten dira. Igual hamabi orduz lan egin behar duzu, ez beharrezkoa delako baidik gehinetan gaizki organizatua dagoelako. Eta nik beldurra diet.

Horrela ez zela esan

zidatenean, ba ondo. Gero, gidoia irakurri ondoren, akzio filmea zela antzeman nion, akzio konkretorearen gain zela.

Kezkaturik ninduen arazo horrek, jakin nahi nuen filmean ari zirenak ez ote ziren batzuei edo besteei ostiak ematen saiatuko.

ARGIA.— Horretaz, filmeak ez al du interpretazio politikorik?

A.A.— Nik uste dut oso politikoa dela, motibazioak, giroa, ondorioak honelakoak izan zirelako. Tratamendua aldiz ekintzazkoa da. Bi aukera genituen filmea egiterakoan: gaia intelektuali azaltzea, mezu ideologiko handia, etabar, ala ekintza bertan

soilik oinarritzea. Azken hau da onartu duguna.

ARGIA.— Nahiko dokumentale gisa edo?

A.A.— Funtsean, filmea talde baten erretratoa da, pertsonaiak ez dira bakarka azaltzen, eta azaltzen badira taldearen ezaugarria osatzeko da. Ba, adibidez, ezkontza bat gertatzen dela, juerga bat, ezaugarri asko, denak oso kartzelarioak, giro errepresibo honetan bilakatzen da. Ez da tipo baten historia talde batena baizik. Taldea ere ez da politikoki azaltzen, baizik eta humano bezala, presoak politikoa direla nabaritzen bazaie ere. Ihes egi-terakoan planteamolde politikoa dute, baina baita alde bibentziala ere. Orduan mezua da presoak kalean egon behar dutela.

ARGIA.— Operación Ogorenaz ondoren hemen nahiko beldur sortu zen manipulazio ideologikoa zela eta. Beldur zara alde horretatik kritika jasoko ote duzuen?

A.A.— Beno, nik ziurtatu dezaket filmean agertzen den guztia gertatutakoa dela, ez dugu ezer asmatu, historia beste modu batetan kontatu daiteke baina bakoitza horretan librea da, nik bide hau aukeratu dut. Ni oso lasai nago, filmea ez da inoren aurka egin, historia bat kontatzen dut, kronika bat.

ARGIA.— Lehen aldia da hemen hain medio handirekin filmea egiten dena. Ze eragozpen izan dituzue?

X.E.— Jende asko, sekuentzia pilo bat, oso luze izan da, eta astuna. Sekuentziak oso motz eta ugariak ziren, 250en bat, azkenean 20 kendu dira diru arazoengatik eta luzeegia ez egitearren. Espainian errodate baten promedia 6 aste-takoa izan da, orain krisiarekin 4 astetan egiten dira. Guk ordea, 12 astetan egin behar izan dugu, aste bakoitzak 3 milioi gehiago kostatzen duelarik.

Gero ere, bertako infraegituraren faltaz gain, teknikoki horrelako filmea egitea oso zaila da. Akzio pelikula denez, dena oso zehazki filmatu behar zen. Baldosa bat kentzea zela, tunelean sartzea, igual bi minututako filmazioa-rako hiru egunez lan egin behar genuen. Beste bat-zutan askoz gogorragoa

izan da, mendian, hotzez, euria. Pulmonia hartu duenik ere bada.

Diru kontutan ere, filmea hemen egitea kanpoan baino 5 edo 7 milioi garestiagoa da, dena kanpotik ekarri behar bait da, gruak, jantziak, Madrila joan etorriak. %20 garestitzen da Madriledo Bartzelonan ordez hemen bertan eginaz.

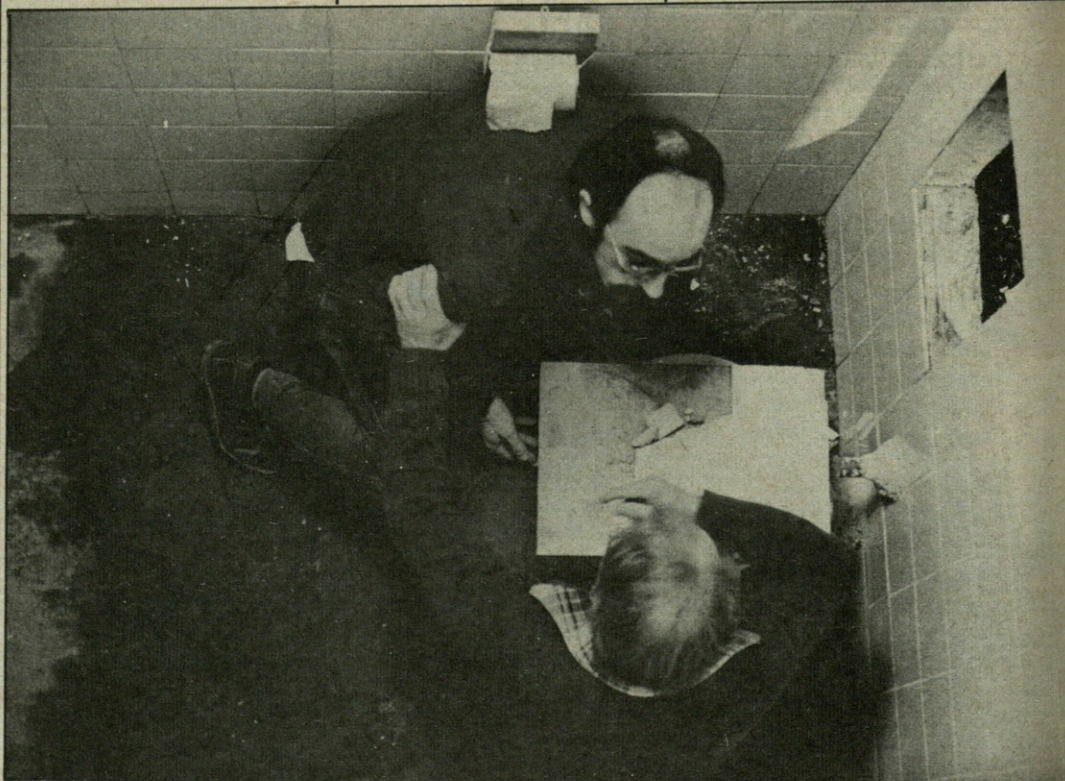
ARGIA.— Zenbat diru behar izan duzue bada?

X.E.— 50 milioi gutxi gora behera. Hau multinazionalak bakarrik egiten dute. Orain, normalki 20 edo 25 milioi pezeta gastatzen da filme bat ondo egiteko. Anjelek ez zuen uste hainbeste diru behark zenik.

ARGIA.— Nondik atera zenuten mordo hori?

A.A.— Gidoia egitearekin batera diru kontua aztertzen hasi nintzen. Lagun batzuekin, inguruarteko jendeengandik milioi batzu lortu genituen. baina behar aina jasotzeko bide finantzieroak, bankoak eta antzekoen laguntza behar genuen. Honetan ari ginen, jakin genuenean Eusko Jaurlaritzak zinemaren gain konpetentzia osoa zuela, Labaienengana jo genuen. prolema zen ordurarte Jaurlaritzak ez zuela lege aldetik ezer prestatu-rik. Orduan elkarriketa batzuen ondoren Jaurlaritzakoek Aurrezki Kutxe takoekin hitz egin zuten zinemarako kredito bide lege batzu irekitzeko. Parte bat honela, Aurrezki Kutxen kreditoen bidez lortu dugu.

ARGIA.— Horretaz, Jaurlaritzak bere abala eman al dizue?

A.A.— Abala baino bankuetxeei jakinarazi filmea babestua egongo dela, laguntza eta Ley de Protección al Cinearen antzeko zerbait aurkeztetokan daudela. En fin, proiektu serioa dela.

ARGIA.— Filmea zein egoeratan emango den ikusirik, ze arrakasta espero duzue?

A.A.— Egoera politikoa nahiko ezaguna da. Filmea egitea inbertsio bat da, ekonomikoa eta kulturala, eta zirkuito komertzialetan sartu behar denez, ba inbertsioa nahiko handia izan da ondo egitearren, baina filmea berez, eta historia, nahiko espektakularra da, orduan merezi zuen inbertsio handia egitea. Espektakulo bezala nik uste dut jende asko joango dela ikustera. Ihesketa bat normalean ikuspegi edo gela batetan gertatzen da, baina hemen itsasoa, Pirineoa, Iparralde, Madril, Segobia eta, azaltzen dira, batailaren ingurua zeharo aberatsa da. Gero historian ere, gauza dramatikoak, kurioak, ikusgarriak ere ugari dira, historia bera ere oso aberatsa da.

Merezi zuen inbertsio handia egitea jendea lortzeko. Tirote bat oso ondo egin daiteke, ikusgarri, edo pobre eta ilun. Guk, historia honetan bide espektakularrena aukeratu dugu.

ARGIA.— Komertzialena ere?

A.A.— Bai, baina kalitate aldetik, komertzial hitz horrek neretzako kalitatearen sentidoa du

X.E.— Nik bane-
kien filme prestigiotsua izango zela, baina bere komertzializazioa zailantzan ikusten nuen, distribuidoreek darabil-

ten boikot jokoagatik, baita ikuslearen jarraitagatik, hemen zer gerta daitekeen ez dakit baina nik uste dut komertziala gerta daitekeela. Ez da erraza izango, zeren 50 milioiak berreskuratzeko 150 milioi jaso behar da. Euskadin eta Katalunian erraza ikusten dut, baita hemendik kanpora ere. Europar berriz, banaketa ez da erraza eta diru gutxi ematen du.

ARGIA.— Euskarari ze tratamendu ematen zaio?

A.A.— Euskararen tratamendua errealtatean zena da. Elkarriketa batzuek euskaraz, besteak erdaraz, kartzelan erabiltzen zen eran, gutxi gora behera. Filmean, dena dela, oso gutxi gora behera. Filmean, dena dela, oso gutxi hitz egiten da. Doblahe normal batetan 400en bat take edo tira txiki erabiltzen da, hemen berriz euskararentzako 140 besterik ez da egin.

X.E.— Akzio filmea denez, zenbait gauza hitzez azaldu behar izan go dugu. Preparaioak, gartzelako giro normala, bizia, kanpoko zenbait arazo. Horretarako Zubiari elkarriketa bat egiten zaio, filmean zehar puskaka sartuko dena, errekurto bezala, eta guzti hau euskaraz egin dago.

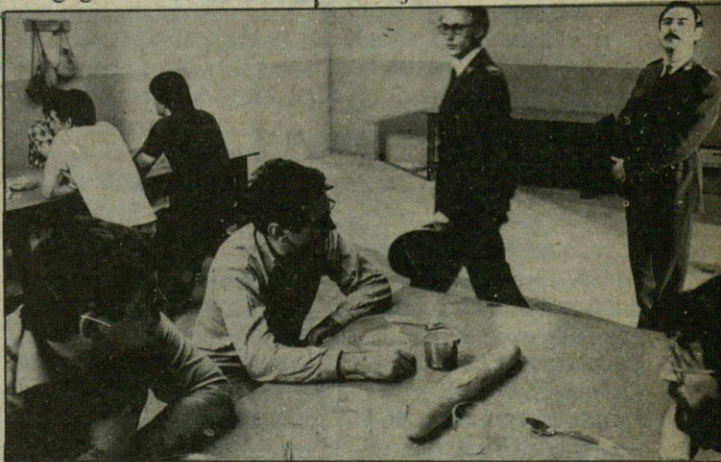
ARGIA.— Kriterio jakinik erabili al zen filmerako jendea lortzeko?

X.E.— Ez dakit baina entzuna dut Uribe ez zuela ziurtasunik hemengo aktore ez profesionalen erantzun ote zuten, eta zenbait profesional erabiltzeak lasaitasun eta seguritate

bat eman zion, hasteko behintzat. Gainera esperientzia ezaren prolema zuen, aktorekin eta, bere lehen filmea zen eta. Oso azkarra izan da horretan, bertakoek espetxeko giroa ezaguna bait dute eta profesionalen ziurtasuna.

ARGIA.— Zenbat jendeak hartu du parte?

X.E.— Aktore bezala 80en bat edo. Ihes-takoak, kartzelan gelditutakoak, funtzionarioak... Gero ere eszenografoak, laguntzaileak, etabar. Esan beharra dago jendeak kristoren lana egin duela, Ez da posible honelako zerbait profesionalekin bakarrik egitea. Jendea hemen oso gogorra da, fisikoz

nahiz psikologiaz. Badi-rudi lanaz arduratze hori idiosinkrasiaren antzeko zerbait dela herri honetan.

ARGIA.— Eta aktore profesional eta afizionatuen artean nola konpondu zarete?

X.E.— Oso ondo, ederra izan da benetan. Nik honako horretan harremanak ez ditut profesionalen bizi izan. Batzuek lagunak nituen, besteak ezagunak, giroa lagunartekoa zen. Kanpotik, Madrildik eta, etorritako profesionalak oso gustora egon dira. «No creía que la gente

fuera tan hospitalaria...» eta horrelakoak bota zizkiguten.

Bertako jendeak benetazko euskal kutsua eman dio filmeari. Denak aktore eta kanpotarrak izanez gero filmea erabat desberdina gerta zitekeen. Herri bakoitzak, ibiltzeko eta, egoiteko, begiratzeko, eskuak poltsikoan zintzilikatzeko, era bereziak ditu. Euskaldun batzuek hemendik kanpo arkitu eta «hauek hangoak dira» pentsatzen dugu-nean bezala. Eta izaera hau aktore profesionalen galdu egingo litza-teke, filmeak ez luke bati-tere jasoko.

ARGIA.— Ze komentario entzun duzue Muñoz, Gaztelu, Unanue eta horiengandik?

X.E.— Diotenez, oso fidelki berregina da gartzelako giroa. Ase-sore bezala lan egin dute. Horientzat, 5 urte geroago, pasatako esperientzia epatante hura errepikatzea izan da.

ARGIA.— Hi, Anjel, hik zer diok horretaz?

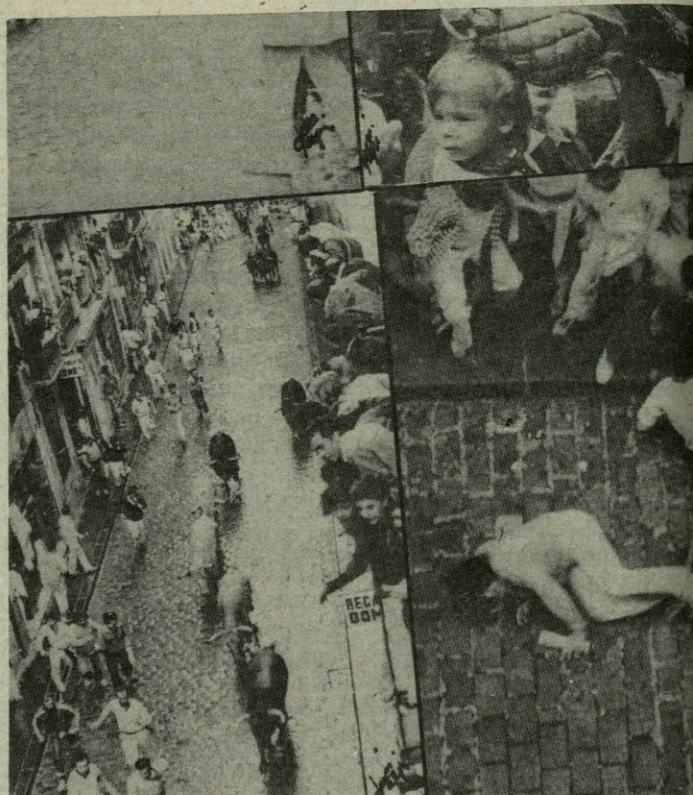
A.A.— Neretzat, esperientzia hura bakar-ra izan da. Filmea ihesketaren seme guapo bat besterik ez da.

Zinema

«...porque llegaron las fiestas...»: egunerokoa deuseztu

KOLDO SAN JULIAN

«...porque llegaron las fiestas...» filmea Jesus Sastrek zuzendua dugu eta produkzioa Cuarzo Zinema Kooperatibaren gain dago. Interesgarria deritzogu zinemazko obrari buruz duten eritzia jakitea. Cuarzoko ekipoak honela dio; «Zinemazko obra lan kolektibo baten ondorioa da. Bere burutzea ez dagokio pertsona bakar bati, pertsona batzuen kooperazio eta komunikazioari baizik. Zinema, urrutien irits daitekeen komunikabideetako bat izan arren, bakar batzuei bakarrik erreserbatu dago. Produkziozko kanale tradizionalak, batik bat interes komertzialetan oinarriturik, derrigorrez adierazpen askatasuna moztu egiten dute eta ia erabateko ne-

gozia bilakatzen duten zinema. Zinema dokumentalak zoritxarrez, zinemazko produkzioan erreaitatearen ispilu bezala izan zuen garrantzia galdu egin du dagoeneko. Gaur egun, eta salbuespen ohoretsu batzuek ezik, bere produkzioa eta banaketa telebistarako saiakera timido batzuetara mugatzen da. Edozein zinemagintzan hain oinarritzkoa den laburmetraien egitea, gure herrian, garrantzirik eta babesik gabeko zerbait besterik ez da».

«...eta jaia lehertu egin zen»

E. Hemingway, «Fiesta» izeneko bere liburuan, ondorengoak bezalako galdera batzuek egiten zituen: «Zer

gertatzen da hiri bateko biztanle guztiek — lanaren baldintzetatik libro, ongi pasatzearekin zerikusirik ez duen edozer gauzatatik aparte — bederatzi egunetan zehar, helburu berdina hartzen dutenean: GOZATZEA?».

«Zer gertatzen da gizon eta emakume horiek kaleaz nagusitzen direnean eta eszenatoki bihurtzen dutenean, non kolektiboki helburu hori iristeko beren gaitasun guztia desarrolatzen duten?».

«Zein askatasun sentsazioak bultzatzen ditu inork ikaratu gabe garrasi egitera, elkar bersarkatzera, dantza edo heriotzeari kontra egitera, denen konplizitate eta laguntzarekin?».

«Zein indar boteretsuk ematen die beren egunoroko bizitzaren ordena aldatzeko gaitasuna, zilegi dena debekatuz eta egunorokoa

harrigarria bilakatuz?».

zoriona helburu bezala

«...porque llegaron las fiestas...» filmearen imajinek (Iruñean 1980ko Sanferminetan errodatuak) festatan da goen kolektibitatea erakusten digu eta galdera hauen inguruan erreflexionatzera laguntzen digute. Ez dira jaia explikatzen saiatzen, beren funtzioa erreflexiorako motibotzat ikusten dute, ea zein eratan jaiaren kontzientziak eragiten duen konportamenduan eta jendeen arteko harremanetan.

«porque llegaron las fiestas...» filmeak giza-
kia erakusten du, bere egunoroko bizitzatik lib-
bro, edozein bazterretan zoriona bilatzeko prest, pozak eta bat batekotasun kolektiboak eskue-
ran jartzen dizkioten motibo piloarekin jaia bi-
zitzeko prest.

aubrey beardsley

J. Basarte adiskideari

MARY JANE
BURGESS

Izpilu margotsuetan zein egunkarietako iragarkietan agertzen dira haren marrazkiak. Aubrey Beardsley ez da, halaere, sobera ezaguna, kreatibitate eskasa eta zibilizazio kontsumistaren betebeharrak elkartu eta Artearen alor guztiak gibelera begira imintzen direneko haro honetan.

Max Beerbohm auserategia izan zen XIX. Mendeko azken hamarrurteari «**Beardsley period**» izena imini zionean. Eta edozein hamarrurte pertsonaia baten izenaz izendatzea lan ausarta bada ere (eta are gehiago XIX. mendearen amaiera bezalako haro aberatsa), Aubrey Beardsley marrazkilari tuberkulosoaren bizitza eta obra, ohar labur haultan azalduko denez, garaiako interesgarrienetarikoa da.

Aubrey Beardsley Inglateran sortu zen, Brighton herrian eta

1872. urtean. Senitar-tean, aita alkoholikoa zuen eta, zegokionez, ama sentiber eta herabea. Baina gurasoek baino gehiago, arrebak hunkitu zuen: **Mabel** arreba ederrarekiko amodioak.

Tuberkulosia (mendeko eritasun metaforikoa, **Susan Sontag** esanle) gaztaroan baitaratu zitzaion eta sakonki atxiki zuen hilobira, goiz, eraman arte.

1892. urtean, **J.M. Dent editoreak** «**Arthur. en heriotza**» nobelarako ilustrazioak enkargatu zizkion, egin, eta harrezkero marrazkilari bezala biziko zen bulego lanak utzirik.

1894. urtean **Oskar Wilde**.ren «**Salomé**» obrari egin zizkion ilustrazioak. Harrigarria bada ere, **Oskar Wilde**.ri ez omen zitzaizkioan laket. Bere «**Salomé**» bizantinoa zen artean marrazkiak japoniarrak

omen zirelako. Marrazkilariak, berriz, ez zuen nagurik izan idazlea satirizatzeko orduan eta maiz esaten zuen (eta frogak ez zituen falta) **Oskar Wilde**.k zorigaitza erakartzen zuela bere inguruka.

Garai honetako gertaera artistikorik garrantzitsuen «**The Yellow Book**» hiruhilabete-kari abangaordistaren sorrera izan zen Inglateran. Eta hara hor Aubrey Beardsley, zuzendari grafikoa. Baina ez luzarorako, gizarte Victoriano.ko puritanismoa laster oldartu zitzaio-lako. Abagadunea, homosexualitatearen eta lizuntasunaren aurkako eraso bezala planteatu zen, 20 Oskar Wilde.k **Lord Queensberry**, ren aurka galdu zuen auziaren bidea, Aubrey Beardsley. ren hondamendia ere. Eta harez geroztik, dandyaren bizimodu mundano eta afriboloa utzi egin behar

izan zuen, ezkutuko dandy eriari lekua emateko.

Marrazkigintzan iraun zuen, erotismoan batez ere, eta egin zituen literaturan ere urrats batzu («**the story of Venus and Tannhäuser of Under the Hill**» narrazio amaitu gabe eta eskasa, esate baterako). «**Savoy**» aldizkari erotikoa ari zelarik, sendagileak tuberkulosi gotorra emazteko Frantzia aldera aldatzea komeni zitzaiola aholkua eman zion, eta lehendabizi Parisera abiatu zen eta, gero, **Meuton** herriskara 1.898. urtean bertan hiltzeko. Baina hil aurretik, azken gauza harrigarri bat egin zuen: katolizismoa aldatu zen bere mezenas zen **André Raffalovich** judu homosexual aberatsaren kontseilua onetsirik. Azken keinu dekadentea? Ala damutu egin zen eginiko guziaz? Damutzea bi aldiz erratzea ez balitz...

ZERUKO ARGIA

ILLEROKO ALDIZKINGI EDERGARRIDUNA

URTEZ URTE

Ez zuen sukaldari zaila Zeruko ARGIA n K. Arguiñanok hasi. 1963-ko Abenduaren 29-an Z. ARGIA-ren 44. zenbakian SU ONDOAN izen burua duen artikuloa arkitu dugu. Euskal Sukaldaritzaren eta sukaldarien maixu eta gidari gertatu den **Jose Maria Busca Isusi**-rena. Sukaldaritzaz hainbeste lan egin duenak euskaraz artikuloren bat ere egin zuela agertzen digu gaurko honek.

SU ONDOAN

Neguan gera. Baserriak, kutsu guziak berekin ditu. Urteko estu-aldi ta larritasunak igaro dira. Uzta etxeratu. Baserriko txokorik goxoena, su ondoak, bere babes atsegiña eskeinka Inguruan, nekazaria, barne-bildu ta gogoketan.

Buruan, olagizonak, pabriketako langilleak darabilzki. Kaleko ta baserriko bizimoduak aztertu, ta, ondoren garratz bat ateratzen du. Nekazarietazako bañan pabrika langillentzako askoz begirapen geiago dagoala. Gizarte laguntza ta ziurtasun geienak kaleko langillentzako dirala.

Nekazariak sortzi ordurik eztauka. Erein, da zenbat eta zelakoa jasoko duan eztaiki. Gaxoaldietan, osagillea uruti. Jolas, jaialdi, guziak kalia, Saltzea daramen guzia, garesti ta txarra dala eten gaben entzuan bear.

Egia berriz, besterik da. Teknika edo ikasketa berezirik ezpadauka ere, gure baserriarrak Europa zear zaltzen dituala bere gauzak ezan genezakegu. Ta anguk bezin onak.

Gañera, erosi bear dituan gauza asko europar nekazariak bañan garestiago dauzka emen.

Eragozpide auk guziekin gauza onak eta merke nola atera litezken? Azaldu arrexka degu au. Lanaren puruan. Baserritarra zu-

gur, langille purrkatua da. Jairik ez du. Ezta lan-tarte edo bakaziorik. Bear bada 18 ordu ere berdin sartzen ditu.

Basarritarren etorkizunak ardura aundia ematen digula dirudi; baña egia esan, gutxi ajola zaigu. Jaungoikuak dakian lako importazioko okelak, noiz nai sartzen dira, bertako txala merkatzeko. Eta onekin baserriko irabazpideri sastada txarra ematen zaio. Importatzen lekuan, bertako okelia exportatzea besterik litzake.

Sagar kaxkar eta askotan arjua artzen dala jakinekua da. Teknika bidez ale aundi ta ederak artu litezkeela era bai. Bañan, gure baserriarrak, orain bañan begirapen geiago zaiela ikusten ez duten bitartian, ezer ikasteko ta lanerako ere, zer poz izan lezateke?

Baserritarra beste edozeñen mallaraño aurreratuko litzakeala deritzait. Bañan orretarako beste zirutasun edo seguratz batzuek eman bear zaio. orain berriz dena kaletarren onerako, zuzentzen dala dirudi. Baserritarrerri itzak ugari ta bestetrik ez.

Baserriko bizimodua osasuntzua da ta poltxa onakin bizimodu ederra. poltxa ximurra, ekonomi beartzua ordea baserrikoa.

Piñuakin gogortu diran baserriarrak ba dira gaur, bañan piñuriak jartzeko baserritarra izan bearrik eztago. Zoro, zelai, sagasti eta abar lantzeko izan bear da baserritar. Ta benetako laguntasunik ikusten e duten bitartian beren biotzik ez degu irabaziko.

Baserritarren akats aundi bat, elkartasunerako gogorik eza da. Bañan gaur dauzkien gaitzik aundien sustraiak, kalia daude.

Gure erri maitea baserri bikañez ornitua ikustea, zein pozgarria litzauken denori. Orretarako itzak bañan zerbait geiago ipiñi bearra daukagu. Baserreien etorkizunik ez dakigula, egia da Lantegiak, etxiak, kalia eta abat jasotzeko asko salduko dira jabiak aberastuz. Bañan urietatik urrun pabrikarik elduko ez ditane lekuetan gelditzen diranak? Bizimodu latzenakin batera gure dantasuna gordetzen. Duten aiek? Zer egin bear dute?

Gaurko teknika ta oitura berrien erasoakin iraun al izango ote dute? Euskotarrak ortxe jakozen degula gure etorkizuan derizkiot. Orregatik baserritarren alde egiten degun guzia ez da geiegi izango. Aientzako, egiña askenian, kaletarrentzako egitea bezalaxe da.

JOSE MARIA BUSCA ISUSI

«23»

IÑAKI URIA
MIKEL ANZA

Lehen 7a izan zen bezala orain 23a bihurtu zaigu euskal mitologian zenbaki klabea. Bai politikan eta bai literaturan. Ekainean, «23» deritzan antologia-totxoa argitaratu zen, beraz: E 23

Euskadin editorial mundua defizitariora bada eta euskal-erdal irakurle-goia hain urria, gure ulermenak ez du horrelako baten arrazoi ezkutuak deskubritzeko adina ematen. Ez bada koadrila sasi-progre, sasi intelektualillo snob, Donostialdean hainbat prodigatzen den pizti horietako norbaiten burutapen ilunen bat, beti bezala, kandeleroan egoteko eta gero Marujan beraien «liburua» komenta ahal izateko.

Lujoa. Lujoa, «23» liburu edo bodrio hau argitaratzerako ez delako erdi-purdiko papera erabili, ez, papel itxurosoa, maketapen zaindua eta orokorki liburu mardul honen planta bikaina da; liburu guztienak hala beharko luke izan. Baina «23» honen barnema-

mia dastatzen hasiz gero, kanpoko itxura eta barnean esaten dena ez daude, ez, oso akort.

Eta noski, horrelakoek kostoak igotzen dituzte, salneurriak ez dira edozein poltsikotarako modukoak (burjes progreentzat?). Alde horretatik begiratuta merkatuak ez luke gaur horrelako lujoen beharrik. Bestetik, ordea, jakina da argitaletxeak jasaten ari diren krisi egoera (euskal argitaletxeetan areagotua). Jakina da, edo bada ordua jakiteko euskaraz zerbait argitaratzeko (poesia kasu) edizioa erostea edo gutxienez itzulpen lanetan ordaintzea eskatzen dutela: ekonomi arrazoen aitzakiz (politika editorial baten aitzakiz, ez omen da egun poesia argitaratu behar dena).

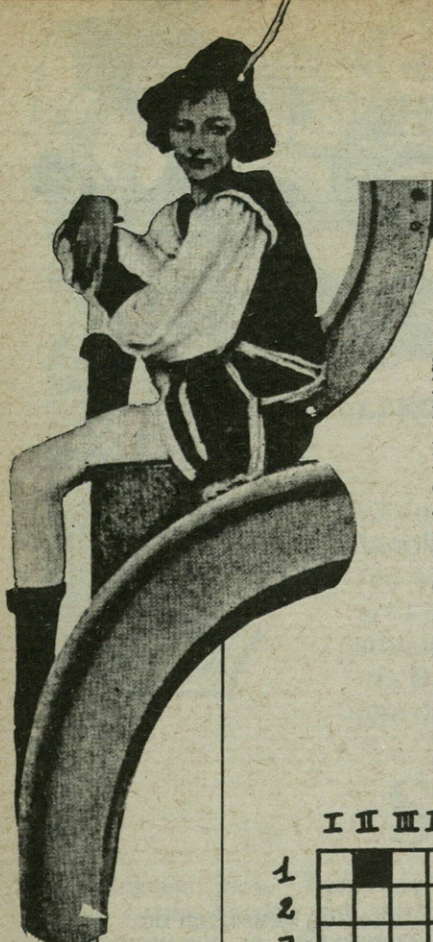
Eta gaztelaraz idazten duten kolegak ez dira aisago ibiliko, batez ere gazteak eta ezezagunak badira. Guztiaren errua krisiak duela, krisiak duela mila aldiz errepikateak sortu leza-

keen efektoa deusezten du honelako liburu garesti batek; funtzio bakartzat, goian aipatu dugun bezala, bakoitzaren burua gorai-patzea besterik ez duen liburu batek. Goraipatzea edo gutxienez inon agertzen ez badira hor dago, liburu horretan, beraien izena agertzeko tokia. Zeren eta ez gara oraingo honetan liburuaren kritika egiten ari, beno, esan nahi dugu lanen kritika bat. Ez, ez dugu egingo, ez inpresionista, ez zientifiko-akademikoa. Ez, ez dute merezi.

Bakarrik liburuaren agertzeari ekin nahi genion. Noski guk geure papera asumitzen dugu, gaztetxo enbidioso sasi-intelektual batzuk gara baina 23 horiek ez dira gehiago. (lotsagabeak gainera!).

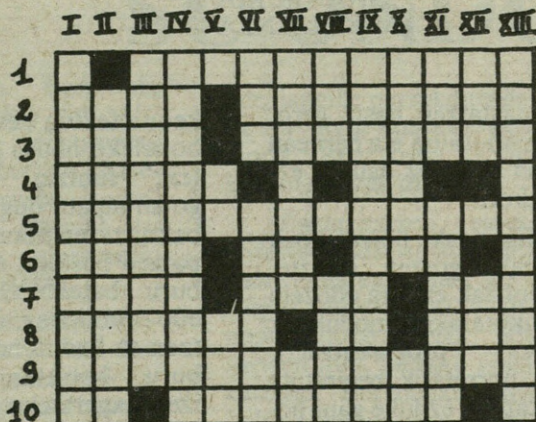
Herri Irratian ez dugu entzun publizidaderik eta horixe da geure pena bakarra, hemen aipatzearekin «23» fatidikoaren publizidade gratuitoa egitea

mikelatsen 13 hitz. gurutzatuak

1. Gorputzekoa galtzen baduzu ere, gogo-bihotzetakoa gorde dezakezu
2. Horrela badira jaunak, ez egoteko inahalak egiten dituzte! Non sortu zen Xalbador.
3. Nor eta nori-ren atzetik, eskuarki./Zer egiten dio putari diruak.
4. Mia, nahi baduzu, hemen ez dut bilorik! / Zirt edo zart egiteko.
5. Bitoria bilakatuz, galtzen den tasuna.
6. Haurtto batek amaren senarrari dioena./Bat bakarrik hãrtzea rem batzu baino hobe.
7. Bere nebarekin ezkondu zen bat./Hipoteka baten ezabatu behar den partea, hika artzeko./Perturbatutako ume.
8. Gaitzeko mihikada turutariarentzat./Ikasten hasteko./Gure «enea» atzizkiarekin kera duen bretoin aurrizki bat.

9. Bilbotarra izanik ere, kirurgilariak horiei kasu egitenago die Nerbionetik jalgitzen diren isurkiei baino.
10. Ergatibo singularra./Boa boa mariñela.

- I. Euskalduna.
- II. ARGIAren harpidedunak.
- III. Notarik gabekoa ez zen euskaldun bat.
- IV. Txerriei (ez eta txakurrei ere!) janaria ematekoa izango ez den tasuna.
- V. Kez osatzen baduzu, nekez ikusiko duzu./Hutsa egiteko.
- VI. Ahoan./Hori lortzeko inahalak egiten dituzte diru-biltzaile batzuk.
- VII. Harreman./Nominatibo plurala.
- VIII. Tegi-ren sinkopea./Gudari izengoitia, munduan zehar oso ezaguna eta ohoratua...
- IX. Aitortokira, ez ohera, neska lizun zikin hori!
- X. Izan behar dena, hitz gurutzatuok haserratzeko bukatzeko!/8-koa ezin hobeki zegien jazzlari baten inizialak.
- XI. Ez nuke trauskil izan nahi, baina hitz hori behetik gora hartzen dela ulertarazi behar dizut! / «Seine» ko isurkia Frantziar biltzen bada, eta hori Suedian, biak FAMILIA berekoak dira: ura. (Hitz joko hau ez ote da umekeria?)
- XII. Guztiz./Erdi-aroko euskara.
- XIII. x-a hartueta kalkulatu gero, horrela aurkitzen badugu polinomioa, a zenbakia ekuazioaren soluzio bat dela diogu matematikariok.

BILBON ERE LITERATURAN

Pozik hartu dugu honako idazti hau Titiriterook. Pozgarria baita jakitea, euskal literaturaren mundu honetan jendea mugitzen dela jakitea, baina are alaitu gaituena, zenbait gazte gure bide beretsutik abiatu dela jakitea da. Gure etorkizuna argitzen doa, bihoaz hemendik gure zorionik beroenak eta aurrera jarraitzeko deia: Bilbon gazte talde literaturzale bat bildu gara, euskal literaturaren osasuna suspertzearren, gure lanak ondoko araudi hau beteko dute hau, Begoñako ama-birjinaren aurrean zinegin dugun bezala, orain zuek gipuzkoarrek, Arantzazukoaren aitzinean egitera gonbidatzen zaituztegarik.

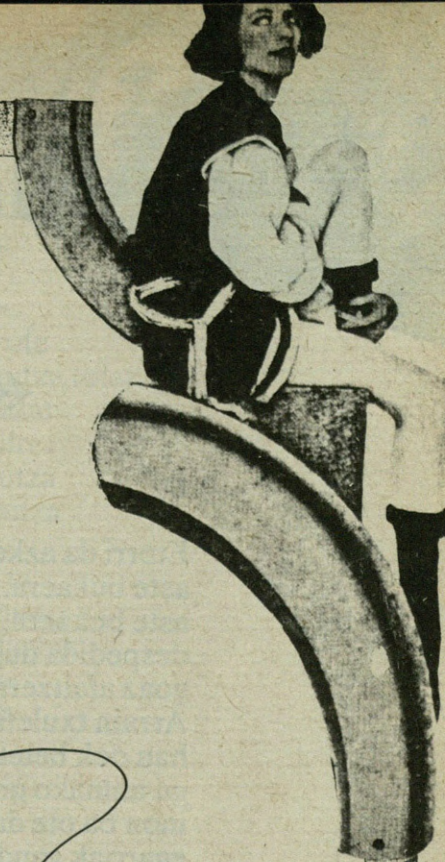
1.— Gure obren perfektotasuna miretsi ondoren sutara jaurtikitzea, Fenixen antzo, bere errautsetatik lan garai baten harrotasunez susper dadin.

2.— Gure taldeko partaide orok euskal literaturaren Biblia zahar eta berriko itzulpen guztiak irakurriak izan behar ditu, ez da onartuko bere izenak aipatzera ausartzen ez garen ere, hor dabilzan zenbait taldereni-dazketarik irakurria izatea.

3.— Gure taldekoek hiri likistu hauetako ohitura onen gordailu izan behar dute.

4.— Euskaraz biraorik ez dagoenez lasai egon gintezke benetazko

euskal idazletaz, baino kaleko mint-
zaeretan entzuten dira zenbait zentzu-
gaberen erdal biraoak euskarari itsa-
siak. Hau gertatuko balitz lana lana ez
erretzearekin kondenatua litzateke
egilea.»

JUAN GAZTAINADI

TITIRITEROEN KUTXA

JOSE, ZURE HILETEGUNEAN

Jose!
Nere lagunaren aita,
Nere lagunen herritarra,
Nere irakasle zuk hala nahaiezta.
Hil zara,
Eta zeure hileta zuzendu duzu.
Hilda egon arren, bizi bizirik:
Zure berbak, zure gogoa,
Zure alabarekin elkarrizketa
Entzun baitira hilerrian.
Benetan da herria
Zu heldu zaren tokia.
Elizarik ez zenuen nahi
Zeu nahi ez zintuelako elizak.
Baina bakea,
Betiko bakea, bai!, hori bai!
Nahi zenuen
Eta hortaz mintzatu zara hilerrian,
Herritarren eta hilerritarren
Denen aurrean.
Bizirik gaudela, hilerrian sartu gaituzu.
Hilda zagozela, berbegin diguzu.
Bizia eta heriotza lotu dituzu,
Guk nola ez dakigula,
Baina lotuta ikusten ditugu
Zure hiletegunean.
Joan zara honantzagotuz.
Bitarteko bilakatu zatzaizkigu,
Jose, senarra, aita, laguna, herritarra
Eta hilerritarra.

JOXEJAUME MONJOA

BERGARA

«LA NOUIT»

1

Etorri da azkenik
aste bukaera,
aste bukaera,
despedida dugu ta
goaz afaltzera.
Arrain txuleta tarta
hau dok betekara
gu ahinako gizonik
inon ba ote da,
egarriak gaude ta
txanpana atera.

2

Txanpanak bizitzen du
gixajua dana,
gixajua dana.
kantuan ere ondo
ingles eta dana
zarraparra ugari
indarra nahi aina
narru kontuan ere
edozein da ona
Tartufo-n bila daigun
neska gazte bana.

3

Gaur ez noa etxera
narrua jo gabe,
narrua jo gabe,
titi haundia bada
mila aldiz hobe.
Paotxa-ko atian
bultzadaka gaude
zigarro kea eta
musika «a tope»
Santagedan zoroak
oso sano daude.

4

Tartufo-ra jeixtean
eskilaran jausi
eskilaran jausi
prakarik berrienak
belaunean hausi
topetaraino dago
beroa nagusi
dantzan eztakit baina
zalapartan hasi
rubia batengana
begiak ihesi.

5

Zu baino ederragorik
eztago munduan,
eztago munduan
Guk biok auskalo zer
egingo genduan.
Keinu egiten zidan
ahal zuen moduan
senargaia zeukala
paretan onduan,
Txanpaneaz asetzera
joan nintzen orduan.

6

Etixeratu orduko
kukurruku oilarra
kukurruku oilarra
burua bere eta
pausua baldarra
mingain leuna baina
eztarri lakarra
hau da larunbateko
poz eta plazerra
probatu nahi baduzu
etorri Bergara.

delako neumoniak

Delako neumoniak
bereak baditu (bis)
kotxetako olioaz
arraultzak frijitu
arraultzak frijitu
bereak baditu

Nondikakoa ote
zen delako gaitza (bis)
betikoen eskutan
zerrailaren giltza
zerrailaren giltza
zen delako gaitza

Toneladak ekarri
saldu garrafoika (bis)
etxez etxe zabalduz
gaitza atipika
gaitza atipika
saldu garrafoika

Ikusi makusi ta
ezin igerria (bis)
terrorista zaharrek
metodo berria
metodo berria
ezin igerria

Bide refinatuek
hilak dozenaka (bis)
fabrikak ehundaka
presoak banaka
presoak banaka
ilak dozenaka

A.M. IRIGOIEN

Del Burgo

Telepata ala telefonoentzule

Iñaki Zabaleta epaitu zuten, duela gutti, kriminalen salan. Zalatzailea DEL BURGO jauna zen eta bere salaketan hau ere esaten zuen: Inakik atera zuela kaleran MALON jaunaren telefonotik E.H.E.-ko entzeratuen komunikatua.

Del Burgo ez zen epaiketara agertu, nahiz eta testigu egiteko deitua izan. Testiguetariko beste inork ez zekien Inakik telefonoz komunikaturik atera zuen ala ez. Batek esan zuen Inaki makinaz idazten ikusi zuela. Poesiaren bat ala komunikatua, ez zen han argitu.

Epaiketan, oster, argi geratu zen Del Burgo ez zela egon Malonen bulegoan, E.H.E.-koak Diputazioan egon ziren denboran.

Hala ere, Del Burgo-ren salaketan argi esaten zen Inaki Zabaletak Malonen telefonotik pasatu zuela komunikatua.

Zihur nago Del Burgo jaunak gezurrik ez duena esaten; «Altzak ez du bihotzik, ez gaztanberak hezurrik».

Eta guttiago egingo dio kalterik Inaki bezalako Nafar euskaldun olerkari bati. Del Burgok gehiegi ditu maite Nafarroako bakioak!. Bere jokabide osoan erakutsi digu hau.

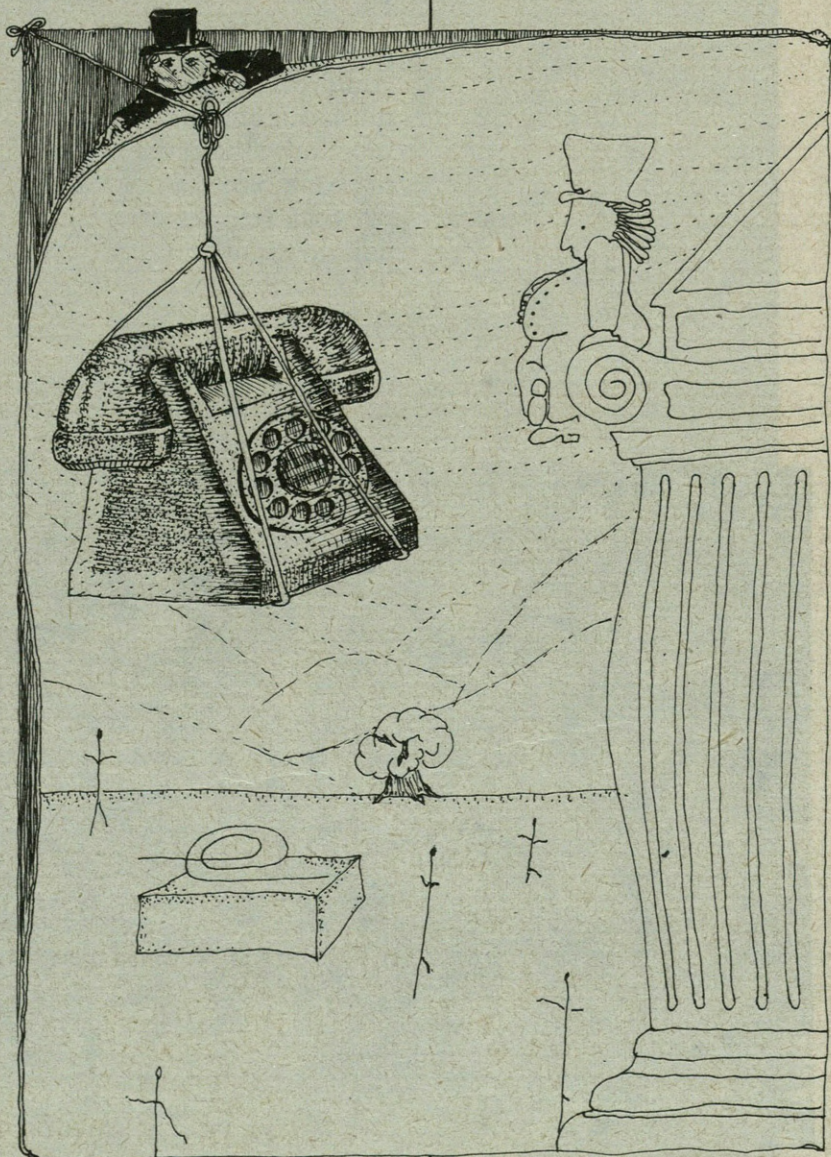
Beraz argitu behar duguna zera da: Del Burgok nola jakin zuen Inakik Ma-

lonen telefonotik atera zuela komunikatua?.

Beti gaizki pentsatzen baino ez dakien batek sujeritu zian Del Burgok, berak entzuteko moduan jarrita zituela telefonoak Diputazioan; baina Del Burgo bezalako kategoriako... batek ezin du egin halako hirikokeriarik, ez putasemeke-riarik.

Del Burgok sarri demostratu digu kategoriako... a dela gauza askotan; beraz, logikoa da telepatiaren jabe ere badela pentsatzea eta ez gaizki pentsatu hark esan zuen bezala Telefoniaren jabe dela.

JULEN KALZADA

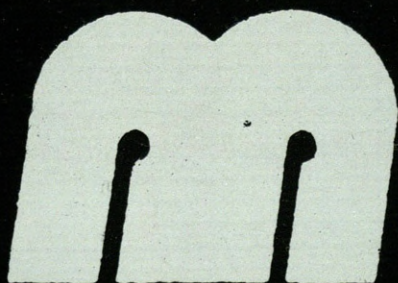

AUZMENDI

SASTRE-VERGARA 1.
DONOSTIAKO ESTILOA.

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Gehiago irabazteko zerbitzu bat.

Soldaten Abonua

Soldaten Abonu-Zerbitzua honetan datza, alegia zeure soldata Kutxaren bidez kobratzen duzula, honela arriskuak baztertzen dituzularik, egin behar dituzun kobrantza eta ordainketetan erosotasunik haundiena duzularik, eta ondoko abantaila hauetaz baliatzen zarelarik.

111 Bulego Gipuzkoan

Gure sukurtsaletatik edozeinetan zure gestioak erabaki ahal izateak dakarkizun erosotasuna.

Probintziako Kutxazain Automatikoaren sarrerik hedatuena

Egunez nahiz gauez, sarrerak egin, fondoak atera, taloi-liburuka eskatu, kontu-laburpena eskatu etab. egiteko.

Zure eragiketaren orduko informazioa

Bizkortasuna eta segurtasuna

Sarrera eta Ordainketen helbideratzea

Soldaten Abonu-kontuan helbidera ditzakezu zeure kobrantza guztiak, (hartzeakoak, transferentzia bidezko sarrerak, INSS

eta INSALUDen laguntzak, adibidez pentsioak, istripuak, despenplegua, etab) halaber, erosotasun guztiz egin ditzakezu zeure ordainketa guztiak, (argi, ur, telefono, gas, ikastetxe, sozietate, kontribuzio, zerga, etabarren ordain-agiriak).

Kreditu Automatikoa

Zeure soldata Kutxaren bidez kobratzeagatik, horregatik bakarrik KREDITU AUTOMATIKO bat berehala eta Kutxaren beste kreditu edozein lor ditzakezu.

6.000 Txartela

6.000 Txartelaren bidez Aurrezki Kutxa Konfederatuetak 8.000 bulegotan dirua atera eta zeure erosketak 300.000 establezimendu baino gehiagotan ordaintzeko modua daukazu.

6.000 Autoa

6.000 Autoa taloien bidez, zeure ibilgailuarentzat erregaia eta beste zerbitzuak lor ditzakezu.

Kultur eta Gizarte-Ekintzak

Instituto onkologikoa, Buru-elbarrientzako ASPACEko diagnostiko eta ikerketa-zerbitzua, Literatur Sariketak sail berezitan euskaraz eta gaztelaniaz, Pintura eta eskultura-lehiaketak, hitzaldien, emankizunen ikastaroak, etab.

Eta zure seme-alabentzat, Gaztetxoan Elkartea, Goienetxe eta Ribavellosa-ko Haur-udalekuak, Gazteen Elkartea, ikasketa-beka eta heziketa profesional edo unibertsitate-mailako ikasketak egiten diren "Don Bosco" Hiri Laborala, Nazaret Zentru Kulturala, E.U.T.G. etab. dauzkagu.

**SOLDATEN
ABONU
ZERBITZUA**

GIPUZKOAKO AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA